

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ КНТЕУ**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції**

**«ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ»**

ТОМ II

27 жовтня 2021 року

Житомир 2021

Редакційна колегія:

СКИДАН Олег	д.е.н., професор, ректор Поліського національного університету
ДЕМА Дмитро	к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету
ПЕТРУК Олександр	д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка»
СИНЧАК Віктор	д.е.н., професор, Хмельницький університет управління та права

Відповідальний секретар:

АБРАМОВА Ірина	к.е.н., доцент, Поліський національний університет
----------------	--

Рецензенти:

РУДИК Володимир	д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний аграрно-технічний університет
ГРИЦИНА Оксана	к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний аграрний університет
НИКОЛЮК Ольга	д.е.н., професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій і моделювання систем, Поліський національний університет

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Поліського національного університету
протокол № 4 від 24.11.2021**

Ф 59	Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку» (27 жовтня 2021 р.). Том 2. Житомир: Поліський університет, 2021. 80 с.
------	---

Збірник, сформований за матеріалами доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку», покликаний привернути увагу широкої громадськості до довгострокових перспектив регіонального розвитку та фінансових інструментів його забезпечення. Збірник містить матеріали досліджень провідних вітчизняних та закордонних науковців, розкриває актуальні проблеми фінансової децентралізації й муніципальної консолідації регіонів, особливості податкової політики, пріоритети інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів, роль фінансових інституцій у системі регіонального розвитку тощо.

Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори. Передрук, тиражування, розповсюдження інформації без письмового дозволу Поліського національного університету забороняється.

ЗМІСТ

ЗУЗАНСЬКА В. А., СТЕПУРА В. К. ЕКОНОМІЧНО ЕФЕКТИВНЕ ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО – СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	4
ФЕДОРОВА О. С. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ТЕХНОЛОГІЯ МОНІТОРИНГУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
ЦИМБАЛЮК О. Л. ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	9
АВРАМЧУК С. В., ШАХРАЙ О. О. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРПОШТА».....	12
ШТИК Ю. І. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ЖИТОМИРПРОМСПЕЦБУД».....	14
СІНЬКО Р. Р. КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ УКРАЇНИ.....	17
ДАВИДЧУК С. М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	21
СОРОХАН К. А. ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	24
ЦИМБАЛЮК О. Л. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ.....	28
ЧЕШНЕВСЬКА І. О. ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФОНДОВОГО РИНКУ НА ВЕЛИЧИНУ ПЕНСІЙНИХ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН.....	31
БОЙКО А. С. РИНОК МАЙНОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	35
БІЛЕЦЬКА Н. Ю. ДОВГОСТРОКОВІ ВИДИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	39
ГОЛІЙ О. О. ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ.....	42
СУПРУНЕНКО Р. В. ПОДАТКОВИЙ БОРГ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ЙОГО ТЕНДЕНЦІЇ.....	46
ПИРШІН М. І. АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ПРИБУТОК ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	50
ДЕНИСОВЕЦЬ Ю. М. БЮДЖЕТНІ ПРОГРАМИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	55
НЕДІЛЬСЬКА С. С. МІСЦЕ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ВИМІРІ.....	59
ГУСАР М. АНАЛІЗ СТАНУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	63
ПАШУН Н. ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ПОТОКІВ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ДП «РАДОМІЛК».....	67
ГОЛІЧЕНКО Д. В. ПРОБЛЕМА БЛОКУВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ.....	71
ШЕВЧУК К. О. ОЦІНКА ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	74

ЕКОНОМІЧНО ЕФЕКТИВНЕ ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО – СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Зузанська В.А., Степура В.К.,
здобувачі освітнього ступеня бакалавр,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Науковий керівник: Замула І.В.,
д.е.н., професор,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Вступ. Втручання людини в природу є системним і призводить до вичерпання природних ресурсів. На сьогодні спостерігається деградація природних комплексів, їх виснаження та зниження якості майже всіх параметрів довкілля. Все це викликало усвідомлення необхідності перегляду напрямів розвитку людства та необхідності переходу до нової моделі розвитку економічної, соціальної та екологічної систем. Нова парадигма розвитку суспільства отримала назву «сталий розвиток» і визначалась як форма взаємодії суспільства і природи, при якій задовольняються потреби теперішнього часу, проте не ставиться під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби.

Результати дослідження. В Україні екологоорієнтоване виробництво може стати перспективним напрямом реалізації наявних переваг економіки України, створити передумови інноваційного прискорення та сприяти підвищенню екологічної якості продукції та збереженню навколишнього середовища. Virшення проблеми забезпечення якості продукції є одним з важливих чинників поліпшення рівня життя населення, економічної, соціальної й екологічної безпеки, що у результаті дозволить досягти як мінімум восьми з 17. Цілей сталого розвитку України на 2016-2030 рр., зокрема, це подолання голоду, міцне здоров'я, чиста вода та належні санітарні умови, гідна праця та економічне зростання, відповідальне споживання, боротьба зі зміною клімату, збереження морських екосистем та збереження екосистем суші.

Прикладом впровадження екологоорієнтованого управління виробництвом є органічне сільське господарство. Дана концепція узагальнює методологічні засади, що зорієнтовані на покращення стану навколишнього середовища, збереження і відновлення природного ресурсного потенціалу. Важливим є підвищення економіко-екологічної ефективності господарської діяльності, що означає необхідність зменшення обсягів природних ресурсів, які витрачаються на кожну одиницю виробленої продукції.

Аналізуючи сучасну ситуацію в Україні, бачимо, що на даний час, законодавство, яке регулює правові, економічні та соціальні основи ведення виробництва органічної сільськогосподарської продукції, вимоги щодо вирощування, перероблення, маркування, зберігання та реалізації органічної

продукції і сировини, а також охорони здоров'я населення та збереження навколишнього середовища тільки починає формуватися. Першими кроками держави щодо сприяння становлення та розвитку руху органічного виробництва була розробка проекту Закону України «Про органічне виробництво» від 21.02.2008 р., згідно з яким органічне виробництво визначалося як «діяльність операторів, що застосовують принципи, правила та методи органічного виробництва на всіх його етапах, які дають змогу виготовляти натуральні продукти з оздоровчими властивостями, а також зберігати та відновлювати природні ресурси в процесі виробничої діяльності».[1]

Попри це, вченими недостатньо уваги приділено модернізації систем виробництва продуктів у контексті реалізації Цілей сталого розвитку України на 2016-2030 рр. Усвідомлення людством зростаючої екологічної загрози спонукало до розробки таких методів сільськогосподарського виробництва, які базуються на всебічному усвідомленні процесів, що відбуваються в природі, націлені на удосконалення структури ґрунтів, оновлення їх родючості, сприяють створенню агроландшафтів та відповідають потребам й інтересам суспільства. На думку вчених «До таких альтернативних методів можна зарахувати точне землеробство (Precision Farming), біоінтенсивне міні-землеробство (Biointensive Mini-Farming), біодинамічне землеробство (Biodynamic Agriculture), технології використання ефективних мікроорганізмів або ЕМ-технології (Effective Microorganism Technologies), маловитратне стале землеробство (LISA — Low Input Sustainable Agriculture) та органічне сільське господарство (Organic Agriculture або Organic Farming)» [2].

Беручи до уваги зростання популярності тих продуктів, що вирощуються без застосування хімічних препаратів, органічне фермерство є досить привабливою галуззю для інвестування, тому деякі українські підприємці вже оцінили переваги такого бізнесу, створивши низку успішних компаній. Найвдалішими з них є: ПП «Агроекологія», ПрАТ «ЕтноПродукт», ПП «ГАЛЕКС-АГРО», ТОВ «Органік Оригінал» (ТМ «Екород»), ТОВ «Старий Порицьк».

Висновки. Отже, проведене дослідження вказує на те, що органічне сільське господарство сприяє реалізації концепції сталого розвитку. Тому вирішення першочергових проблем, з якими пов'язане уповільнення поширення альтернативних методів сільськогосподарського виробництва, є вагомими кроками до впровадження екологічного землеробства.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про органічне виробництво». URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JF5EJ00V.html
2. Органічне сільське господарство — що це таке? URL: <https://propozitsiya.com/ua/organichne-silске-gospodarstvo-shcho-ce-take>

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ТЕХНОЛОГІЯ МОНІТОРИНГУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Федорова О.С.,
здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Абрамова І.В.,
к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Вступ. У сучасному світі особливості процесу управління конкурентоспроможністю підприємства диктують необхідність заміни епізодичної аналітичної роботи системою моніторингу конкурентоспроможності. При формуванні інформаційної бази для здійснення моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства слід враховувати його галузеві особливості.

Дослідженням проведення моніторингу конкурентоспроможності підприємства займались багато видатних вчених: М. Салун, О. Салівончик, Л. Українська тощо.

Результати дослідження. За визначенням О.В. Антонова «конкурентоспроможність підприємства – це здатність ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку, це результат його конкурентних переваг по всьому спектру проблем управління підприємством» [1, с. 48].

На думку Р.М. Зеленюк, «конкурентоспроможність фірми – це можливість ефективної господарської діяльності та її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку. Реалізація забезпечується всім комплексом наявних у фірми засобів, включаючи маркетингові» [2].

Конкурентоспроможність підприємства забезпечується показниками: висока виробнича ефективність, яка реалізується сучасним обладнанням, технологіями, кваліфікованими працівниками та здатністю завоювати, тривалий час утримувати стійкі позиції на ринку, що забезпечується ефективним використанням принципів маркетингового управління.

У разі моніторингу конкурентоспроможності підприємства, на наш погляд, більш прийнятний комплексний підхід до визначення технології моніторингу. Виходячи з цього, в технологію моніторингу мікросередовища підприємства були включені наступні основні етапи:

1. Визначення набору досліджуваних параметрів.
2. Контроль процесів, що відбуваються в досліджуваному об'єкті з позиції їх впливу на конкурентоспроможність підприємства.
3. Збір інформації в ході контролю.
4. Аналіз інформації, що включає оцінку поточного стану досліджуваного

об'єкта в порівнянні з минулими тенденціями розвитку. Систематичність збору і аналізу даних, характерна для моніторингу, дозволяє проводити ретроспективну оцінку досліджуваного об'єкта.

5. Прогнозування майбутнього стану досліджуваного об'єкта.

Етапи моніторингу мікросередовища підприємства взаємопов'язані і здійснюють взаємний вплив один на одного. Так, в ході контролю може з'ясуватися, що набір досліджуваних параметрів не повною мірою відображає об'єктивну картину процесів, які реально відбуваються на підприємстві. На етапі збору інформації з'ясовується, що окремі досліджувані параметри отримати важко або практично неможливо.

Конкурентоспроможність підприємства може оцінюватися за багатьма параметрами, пов'язаними з особливостями виробництва, збуту і споживання продукції, з ефективністю окремих видів діяльності, елементами господарського процесу. При проведенні моніторингу конкурентоспроможності підприємства використовують набір досліджуваних параметрів, які об'єднують в інформаційну базу для здійснення моніторингу [3, с. 77] з виділенням:

- ринкового рівня;
- виробничо-господарського рівня;
- продуктового рівня [4, с. 152].

В табл. 1 розглянуті галузеві особливості продукції машинобудування, що визначають специфіку моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства.

Таблиця 1

Галузеві особливості продукції машинобудування, що визначають специфіку моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства

Вид галузевої особливості	Специфіка моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства
Складність конструкції виробу	Висока трудомісткість через наявність великої кількості параметрів та показників, які підлягають моніторингу. Високі вимоги до професійно-кваліфікаційного рівня учасників моніторингу. Потреба окремо досліджувати організацію виробництва продукції.
Високі питомі ціни продукції	Дослідження співвідношення «якість-ціна» продукції, ефективності маркетингової діяльності з розробки і реалізації цінової політики підприємства.
Тривалий час використання продукції	Необхідність дослідження попиту на запасні частини, а також рівня розвитку передпродажного і післяпродажного обслуговування продукції.
Випередження темпів морального зносу продукції над темпами її фізичного зносу	Орієнтація моніторингу на відстеження нових науково-технічних знань, патентів на нові винаходи, тенденцій в розвитку техніки, технології і т.п. Високі вимоги до професійно-кваліфікаційного рівня учасників моніторингу.

Часта зміна продукції через появу виробів з більш високими споживчими характеристиками	Дослідження змін споживчих характеристик продукції. Уніфікація методики моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства.
Перевищення тривалості циклу розробки машинобудівної продукції над тривалістю циклу її виробництва	Дослідження структури витрат на наукові дослідження і дослідно-конструкторські розробки для досягнення такого науково-технічного рівня виробу, який перевищуватиме існуючі зразки за показниками якості продукції на стадії розробки, на стадії впровадження у виробництво і на стадії серійного випуску.
Висока частка витрат на НДДКР в загальній сумі витрат, пов'язаних з виведенням машинобудівної продукції на ринок	Оптимізація розподілу витрат між пошуковими та прикладним науковими дослідженнями, а також дослідно-конструкторськими роботами.
Жорсткі вимоги до забезпечення надійності, безпеки, ергономічності, промислової естетики, рівня стандартизації та уніфікації продукції, її патентної чистоти	Проведення моніторингу якості продукції на основі відповідних показників.

Джерело: побудовано за [4, с. 153].

Наступними особливостями, що визначають специфіку моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства, характеризують економічну єдність призначення виробу:

- 1) націленість на забезпечення економії живої праці, матеріальних і енергетичних ресурсів при використанні продукції в сфері виробництва;
- 2) націленість на забезпечення нової якості життя споживачів при використанні продукції у сфері споживання.

Наступна група виділених особливостей, які доцільно враховувати при проведенні моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства, обумовлені однорідністю споживаних сировини і матеріалів.

Наступна група особливостей визначається професійно-кваліфікаційним складом кадрів, наприклад, високим рівнем кваліфікації працівників та випередженням темпів зростання чисельності інженерно-технічного персоналу над темпами зростання чисельності робітників.

Остання група особливостей характеризує специфічні умови праці у машинобудуванні, які характеризуються високим рівнем механізації та автоматизації праці, складністю управління великим трудовим колективом. Ці особливості визначають доцільність організації багаторівневої системи моніторингу конкурентоспроможності промислового підприємства [4, с. 155].

Висновки. В результаті дослідження встановлено сутність конкурентоспроможності підприємства. Наведені базові принципи моніторингу

конкурентоспроможності промислового підприємства доповнено специфічними особливостями, які дозволяють обґрунтувати набір досліджуваних параметрів промислового підприємства, проводити кількісну оцінку поточного стану досліджуваного об'єкта в порівнянні з минулими тенденціями розвитку, прогнозувати майбутній стан досліджуваного об'єкта.

Список використаних джерел

1. Головкова Л.С. Управління конкурентоспроможністю потенційних можливостей підприємств в умовах кризи / Л.С. Головкова, Г.В. Омельчак // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, 2016. – №4. – С. 47-52.
2. Зеленюк Р. М. Методологічні основи визначення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/108/1/%202018.PDF>
3. Салун М. Особливості та принципи моніторингу конкурентоспроможності промислових підприємств / М. Салун // Economics of Development. – 2018. – №17. – С. 76-82.
4. Українська Л. О., Рябик Г. Є. Організація моніторингу конкурентних переваг і конкурентоспроможності підприємства / Л.О. Українська, Г.Є. Рябик // Проблеми економіки. – 2012. – №4. – С. 151-157.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Цимбалюк О. Л.

здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Зінчук Т. О.,

д.е.н., професор,
Поліський національний університет

Вступ. На сучасному етапі розвитку України характерне інтенсивне введення реформ регіонального розвитку з поглибленням децентралізації та впровадженням ефективної фінансової самостійності місцевих бюджетів. Зміни ведуть до запланованого зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування. Відповідно до цього розвинене місцеве самоврядування зі сформованою фінансовою базою є передумовою розвитку міцної правової держави. Тому одна із причин розвиненості економік високорозвинених у введенні бюджетної децентралізації та передачі на місця повноважень і фінансових ресурсів. В свою чергу, наявність диспропорційності розвитку регіонів України свідчить про необхідність розробки й впровадження програми регіональної політики, що дасть змогу зменшити асиметрію територій та забезпечити їх рівномірний розвиток.

Нині в регіональному розвитку України є необхідністю вирішення комплексних завдань стосовно фінансового забезпечення та економічного зростання регіонів, якісне покращення якості життя зі зростанням рівня задоволеності населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питання розпорядження фінансовими інструментами стосовно стимулювання розвитку регіонів та покращення фінансової бази органів місцевого самоврядування займалися такі вітчизняні вчені: І. Камінська, Ю. Барський, Т. Безверхнюк, Г. Возняк, О. Василик, С. Дорогунцов, В. Зайчикова, Я. Жаліло, О. Кириленко, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніна, В. Пилипів, С. Слухай, О. Сунцова та ін. Стосовно зарубіжних учених, яких можна віднести до тих, які славляться значним внеском у вивчення тематики дослідження, варто віднести Б. Вейнгаста, М. Белла, Д. Боголепова, А. Гранберга, В. Оутса, Ж. Різа, Д. Свенсона, Ч. Тібу та ін. [1]

Результати дослідження. Регіональний розвиток України досить важливий для всіх сфер життєдіяльності країни. Слід підкреслити, що регіональний розвиток – це складно-структурований та комплексний процес, який охоплює соціально-культурні аспекти і спрямований на зростання рівня добробуту населення через відповідні заплановані заходи. Так, К. Мезенцев регіональний розвиток розглядає як якісну зміну в часі станів просторової організації людської діяльності у регіонах, А. Голіков – як зміну внутрішньої соціально-економічної структури [2].

Після здобуття Україною незалежності почався процес дослідження розвитку регіонів та можливості його видозміни. Відповідно до вищезгаданого твердження, управління регіональним розвитком по своїй сутності має базуватися на індивідуальній концепції соціально-економічного розвитку на визначений період для певного регіону, яка ґрунтується на:

- економічній політиці держави;
- урахуванні комплексу факторів: природно-кліматичних, історико-географічних, демографічних, соціально-економічних;
- врахуванні індивідуалізації регіону, інтересів галузей підприємств, населення.

Існують різні типи моделей регіонального розвитку. Зокрема, сучасний тип моделі розвитку регіонів базується на інноваційно-інвестиційній моделі, в якій введення інновацій дорівнює підвищенню конкурентоспроможності економіки регіону, гарантуючи їй економічну безпеку.

Згідно з цим варто розглянути фінансовий інструментарій та інститути, що забезпечують ефективний регіональний розвиток. Тому, вагомими фінансовими інструментами стимулювання розвитку регіонів є регіональні інвестиційні програми, програми спільного інвестування, дотації та субвенції з державного бюджету, угоди щодо регіонального розвитку, місцеві бюджети розвитку, податкові пільги тощо. Нині актуальним є застосування угод стосовно

регіонального розвитку по прикладу розвинених країн таких як Франція, Італія та Польща. Їх особливість полягає в формуванні довгострокових відносин між центром та регіонами щодо вирішення проблем регіону. Для ефективного регіонального розвитку необхідне також інституційне забезпечення, що включає в себе органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські організації та асоціації, агенції регіонального розвитку, регіональні фонди розвитку тощо. Основним та пріоритетним завданням цих інституцій є комплексне та узгоджене проведення державної регіональної політики. Проте варто згадати, що відсутність чіткого розподілу повноважень та узгодження діяльності між органами державної влади та місцевого самоврядування негативно відображається на регіональному розвитку.

Висновки. Таким чином, для забезпечення ефективного зростання Україна має віднайти власну результативну саме для неї модель регіонального розвитку, визначити фінансові інструменти стимулювання та успішно їх застосовувати. В свою чергу, держава за допомогою використання фінансових інструментів має вирішувати важливе завдання – стимулювати регіональний розвиток для забезпечення соціально-економічного зростання окремих територій та підвищення якості та рівня життя населення. При створенні вищезгаданих умов розвиток регіонів буде якісним та економічно-ефективним.

Список використаних джерел

1. Кужелєв М. О. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія / М. О. Кужелєв, А. В. Нечипоренко ; Держ. фіскальна служба України, Ун-т держ. фіскальної служби України. – К. : Вид-во «Центр учбової літератури», 2019. – 224 с.
2. Бахур Н. В. Інструменти фінансового стимулювання розвитку регіонів та громад при децентралізації. Ефективна економіка. 2020. № 9. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8191> (дата звернення: 09.10.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.9.62
3. Луніна І.О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. Економіка України. 2014. №11 (636). С. 61-75.
4. Чугунов І. Бюджетна політика економічного розвитку / І. Чугунов, А. Павелко // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64–73.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРПОШТА»

Аврамчук С. В., Шахрай О. О.,
здобувачі освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Куровська Н. О.,
к.е.н, доцент,
Поліський національний університет

Вступ. Механізм визначення потреби, складу, структури, джерел формування, управління й використання оборотних та необоротних засобів здійснює значний вплив на процес виробництва, виконання поточних виробничих і фінансових планів, а також є важливою умовою для ефективного розвитку підприємства. Політика управління активами підприємства здійснює формування ідеології управління фінансами, яка спрямована на реалізацію заходів щодо підвищення ефективності їх використання, а в окремому випадку – на збільшення їх вартості та вартості бізнесу в цілому. Відповідно дослідження політики управління активами підприємства є актуальним, адже ефективно організована система управління активами може бути основою для аналізу, прийняття, реалізації, та контролю управлінських рішень [1; 2].

Результати дослідження. Дослідження проводилося за матеріалами акціонерного товариства «Укрпошта», яке функціонує як самостійна господарська одиниця з 1994 року, коли було утворене Українське об'єднання поштового зв'язку «Укрпошта» та з 2018 р. – як АТ «Укрпошта». У своїй діяльності АТ «Укрпошта» здійснює надання послуг поштового зв'язку, зокрема універсальних послуг поштового зв'язку на всій території України з метою повного задоволення потреб користувачів у послугах поштового зв'язку та забезпечення ефективного розвитку єдиної національної мережі поштового зв'язку України. Для здійснення аналізу фінансового стану АТ «Укрпошта» необхідно провести дослідження складу і структури його балансу, динаміку різних елементів балансу, співвідношення оборотних та необоротних активів тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз структури і динаміки активів балансу АТ «Укрпошта» за 2018-2020 рр., тис. грн

Показник	Роки			Відхилення 2020 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	+/-	%
Валюта балансу	6028854	7907355	9909473	3880619	64,4
Необоротні активи	3567000	3571052	3630676	63676	1,8
у % до валюти балансу	59,17	45,16	36,64	-22,53	-38,1
Оборотні активи	2461854	4336303	6180138	3718284	151,0
у % до валюти балансу	40,83	54,87	63,36	22,53	55,2

Джерело: розроблено автором.

Відповідно до даних таблиці 1, вартість майна АТ «Укрпошта» зростає впродовж 2018-2020 рр. на 3880619 тис. грн. або на 64,4%, що позитивно впливає на зростання обсягів виробництва продукції та збільшення прибутку. Позитивним також є зростання майна АТ «Укрпошта», що зумовлено збільшенням оборотних активів впродовж досліджуваного періоду на 371828 тис. грн або на 151,0%, адже підприємство має можливість розширити виробництво, а відповідно й обсяги реалізації продукції. Зростання необоротних активів підприємства на 63676 тис. грн або на 1,8% є незначним і не має суттєвого впливу на розмір загального майна, адже оборотні активи зростали значно швидшими темпами. Відповідно, частка обсягу оборотних активів у загальній структурі майна підприємства підвищилася на 22,53 п.п. і становить у 2020 р. 63,36 %.

У процесі здійснення аналізу коефіцієнтів, які базуються на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників між собою визначаються різні відносні показники, які характеризують окремі аспекти ефективності використання оборотних засобів, таких як оборотність запасів, рентабельність оборотних активів, чистий оборотний капітал та ін. Проведений аналіз засвідчує щорічне скорочення часу використання фінансових ресурсів і прискорення оборотності активів АТ «Укрпошта». Зокрема, впродовж 2018-2020 рр. оборотність всіх активів збільшилася на 0,31 рази, а період обороту навпаки знизився на 87 днів. В свою чергу, аналіз оборотності оборотних засобів за елементами (запаси матеріалів, незавершене виробництво, готова продукція, дебіторська заборгованість) свідчить про прискорення кругообігу коштів в операційному циклі. Зниження тривалості обороту дебіторської заборгованості у 2020 р. порівняно з 2018 р. на 45,7 % або 16 днів, свідчить про збільшення ліквідності оборотних засобів, яка сприяє поліпшенню платоспроможності АТ «Укрпошта».

З метою оцінки ефективності використання необоротних активів акціонерного товариства досліджувались основні показники ефективності їх використання, ключовими з яких є наступні: наявність основних засобів, фондомісткість, коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів, фондовіддача, рентабельність основних засобів тощо. Із проведеного аналізу видно, що фондомісткість АТ «Укрпошта» впродовж 2018-2020 рр. має тенденцію до збільшення (на 0,665 або на 32,1 %). Негативним є те, що основні засоби зношені на 31–37%, тобто є застарілими та потребують оновлення або модернізації. Впродовж 2018-2020 рр. коефіцієнт зносу збільшився на 0,064 або на 20,9 %, що сприяє зменшенню коефіцієнта придатності. У 2020 р. в товаристві придатними до використання є 63% вартості всіх основних засобів, що пов'язано з реалізацією програми інвестування у розвиток й достатній рівень фінансового забезпечення відтворення необоротних активів. Негативним є те, що коефіцієнт оновлення впродовж 2018-2020 рр. знизився на 42,1 %, що вказує на низький рівень фізичного та морального оновлення основних засобів АТ «Укрпошта».

Рентабельність основних виробничих засобів АТ «Укрпошта» знаходиться у межах 11–32%, відповідно, основні засоби використовуються неефективно.

Висновки. Отже, проведене дослідження свідчить про те, що у 2020 р. порівняно з 2018-2019 рр. акціонерне товариство «Укрпошта» зробило певні успіхи в управлінні оборотними і необоротними активами та ефективно їх використовує. Відповідно, серед заходів вдосконалення управління оборотних засобів потрібні ті, що зумовлені зміною часу, тобто призводять до зменшення тривалості перебування обігових коштів у різних фазах економічного процесу підприємства. В свою чергу серед недоліків в управлінні необоротними активами слід виділити: несвоєчасне оновлення фондів, неефективне використання можливостей для інвестування, що здійснюється не в повному обсязі. Відповідно, серед заходів вдосконалення управління необоротними активами потрібні ті, що впливатимуть на покращення матеріально-технічної бази товариства та прискорить темпи відновлення необоротних активів.

Список використаних джерел

1. Управління оборотними активами в підприємствах роздрібної торгівлі: монографія / Н. О. Власова та ін. Харків: ХДУХТ, 2014. 258 с.

2. Федорова Г. П. Механізми управління активами підприємств на основі їх капіталізації. *Збірник наукових праць ЛДТУ*. Луцьк, 2008. Вип. 5(18). С. 261-269.

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ЖИТОМИРПРОМСПЕЦБУД»

Штик Ю. І.,
здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Абрамова І.В.,
к.е.н, доцент,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. В умовах ринку основою виживання та стабільного становища підприємства є його фінансова стійкість. Функціонуючи як суб'єкт господарювання, кожне підприємство має забезпечити такий стан фінансових ресурсів, який збереже здатність безперервно виконувати свої фінансові зобов'язання. Це дозволяє фінансова стабільність як певний стан суб'єкта господарювання, при якому здійснюється вільне маневрування готівкою та забезпечується безперервність своєї діяльності шляхом співвідношення власних та позикових оборотних коштів.

Аналіз фінансової стійкості вкрай важливий для підприємства, оскільки він дозволяє вчасно помічати брак ресурсів і своєчасно реагувати на ситуацію, коригуючи стратегію, довгострокові та короткострокові плани. Більш того, аналіз дозволяє переконатися в тому, що фінансовий стан відповідає вимогам ринку і потребам самого підприємства, тобто у нього є все для того, щоб функціонувати, розвиватися, залишатися привабливим для кредиторів і інвесторів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження з питань покращення фінансової безпеки, зокрема, створення умов для фінансової, стійкої, підприємницької діяльності проводили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: І.О. Бланка, В.Х. Бівера, Ф.Ф. Бутинця, І.В. Абрамової, Л.В. Недільської, О.О. Терещенка, Н. Холта Роберта, Ю.С. Цал-Цалко, О.Я. Стойка та інших вчених. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених проблемам оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємств, практично немає подій у формуванні цілісного процесу управління ним у сучасних умовах, що актуалізує дослідження у цьому напрямку.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан підприємства найбільш повно характеризують фінансові коефіцієнти і є найважливішими показниками оцінки фінансової діяльності. Теорію фінансових коефіцієнтів зробив популярною Бенджамін Греєм, який відомий у народі як батько фундаментального аналізу. Фінансові показники допомагають інтерпретувати результати та порівнювати їх з попередніми роками та іншими компаніями тієї ж галузі.

Основні показники роботи підприємства виражені в його балансі Ф-1 та звіті про фінансові результати Ф-2. Для того, щоб оцінити показники фінансової стабільності, я використала дані за 4 квартал 2017, 2018, 2019 років фінансових звітів підприємства. На основі звітних даних нижче наведена табл. 1.1., де розраховані основні показники фінансової стійкості ПрАТ «Житомирпромспецбуд».

Результати аналізу фінансової стійкості ПрАТ «Житомирпромспецбуд» узагальнено в табл. 1.1. Провівши розрахунки, можна зробити такі висновки:

- 1) на кінець досліджуваних років коефіцієнт автономії на ПрАТ «Житомирпромспецбуд» має низьке значення, тобто підприємство має високий рівень залежності від позикових джерел фінансування діяльності;
- 2) коефіцієнт фінансової залежності з 2017 по 2019 рік збільшується, а це означає, що ПрАТ «Житомирпромспецбуд» можна вважати не стійким і фінансово залежним від кредиторів;
- 3) коефіцієнт маневреності власного капіталу підприємства має досить швидку, негативну тенденцію до зниження;
- 4) значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу погіршилось, оскільки він виріс на 0,3 пункти у 2019 році. Такі зміни говорять про збільшення

частки залученого капіталу в загальній валюті балансу, що свідчить про нездатність підприємства погасити борги за рахунок власних коштів;

Таблиця 1

Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Житомирпромспецбуд»

Показники	2017р.	2018р.	2019р.	Зміна
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	0,6	0,5	0,3	-0,3
Коефіцієнт фінансової залежності	1,7	2	3,4	1,7
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,3	-0,6	-1,7	-1,4
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,4	0,5	0,7	0,3
Коефіцієнт покриття поточний	0,7	0,5	0,3	-0,4
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	0,7	1	2,4	1,7
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	1,4	1	0,4	-1

Джерело: розроблено автором.

5) за останні роки коефіцієнт покриття поточний має тенденцію до зниження. Оскільки вартість поточних активів не перевищує суму поточних зобов'язань, то підприємство не має змоги погасити свої поточні зобов'язання;

6) збільшення коефіцієнта співвідношення залучених і власних коштів свідчить про зростання залежності підприємства від кредиторів, а також про зниження фінансової стійкості підприємства;

7) значення коефіцієнта забезпечення власним капіталом за період 2017-2019 роки зменшилося, а отже структура капіталу є незадовільною, а підприємство – неплатоспроможним.

Висновки. Таким чином, за даними таблиці 1.1, можна зробити висновок про те, що жоден коефіцієнт фінансової стійкості не відповідає рекомендованому нормативному значенню. Це свідчить, що підприємство не є фінансово стійким, має залежність від зовнішніх джерел та не здатне відповідати за своїми зобов'язаннями. Проблема фінансової стабільності для підприємства є терміною і потребує впровадження механізмів збільшення платоспроможності, прибутковості та ліквідності, щоб уникнути банкрутства. Отож, підприємству необхідно скласти план по вдосконаленню фінансової стійкості, а саме: здійснити аналіз дебіторської заборгованості задля виявлення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, реструктуризувати кредиторську заборгованість, а також підвищити власний капітал за допомогою накопичення нерозподіленого прибутку.

Список використаних джерел

1. Великий Ю.М., Чемчикаленко Р.А., Берегович В.Р. Оцінка стану фінансової стійкості вітчизняних підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск № 23. С. 465–469
2. Кампо Г.М., Дочинець Н.М., Гаврилець О.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств України. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2017. № 49. С. 150–158
3. Ковальчук Н.О., Руснак Т.В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 11. С. 368–371
4. Козлова О.С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства / Козлова О.С. Молодий вчений. – 2017. – №10 (50). С. 914–918
5. Лищенко М.О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства. Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки. 2018. № 2. С. 49–56
6. Торшин Є.О. Інформаційна база аналізу показників фінансового стану підприємств за національними та міжнародними стандартами фінансової звітності / Є. О. Торшин // Причорноморські економічні студії. - 2017. - Вип. 20. - С. 65-70
7. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, С. 2008. – 580

КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ УКРАЇНИ

Сінько Р.Р.,

здобувач освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Недільська Л.В.,

к.е.н, доцент,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Фондовий ринок є визначальним елементом механізму накопичення капіталу для ефективного функціонування як національних, так і світової економік. Розвинутий фондовий ринок сприяє наповненню бюджету держави інвестиційними ресурсами, пришвидшує інноваційний розвиток та забезпечує добробут населення. Основною формою участі держави на фондовому ринку є емісія та обіг державних облігацій.

Фондовий ринок України впродовж останніх років набув нових якісних характеристик у зв'язку з поширенням операцій з ОВДП та ОЗДП. Однак, нестабільність вітчизняної економіки, недорозвиненість інфраструктури фондового ринку та низький рівень фінансової грамотності стримують процеси розвитку ринку державних облігацій. Тому, виявлення особливостей розвитку ринку державних облігацій потребує постійного моніторингу як теоретичних, так і прикладних аспектів з метою пошуку дієвих інструментів його удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Специфіка фондового ринку широко висвітлюється у дослідженнях таких вітчизняних науковців, як Гарбар Ж., Григораш Т., Іоргачова М., Коцюрубенко Г., Прядко О., Тимошенко Н., Тівєриадська Л., Якименко А., Якушева І. та ін. Існуючі наукові дослідження всебічно висвітлюють теоретико-методичні та прикладні аспекти функціонування та розвитку світового і національного фондових ринків. Однак, встановлення сучасних характеристик ринку державних облігацій України дасть можливість виявити перспективні напрями його удосконалення, що потребує додаткових досліджень.

Метою дослідження є виявлення ключових характеристик розвитку ринку державних облігацій в Україні. У межах мети дослідженні окреслено наступні **завдання**: охарактеризувати загальні риси облігаційного ринку та виділити його вітчизняні особливості на тлі нестабільного фінансово-економічного, соціального та політичного стану України.

Результати досліджень. Чинний закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» трактує поняття «облігація» як «цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником коштів, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує обов'язок емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом або рішенням про емісію (для державних облігацій України - умовами їх розміщення) строк та виплатити дохід за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом або рішенням про емісію (для державних облігацій України - умовами їх розміщення)» [2]. Облігації відносять до емісійних боргових цінних паперів, серед них виділяють державні (внутрішньої та зовнішньої державної позики), муніципальні, корпоративні, облігації міжнародних фінансових організацій з коротким, середнім чи довготривалим терміном обігу.

На фондовому ринку України впродовж останніх років домінують операції з державними облігаціями, що зумовлено дефіцитом бюджетних коштів для фінансування державних видатків і необхідністю регулювання грошової маси в обігу. Науковці доводять, що «роль інструментів державного боргу надзвичайно важлива: дохідність і терміни обігу ОВДП є економічним орієнтиром параметрів всього монетарного ринку» [3].

Станом на 1 жовтня 2021 р. на фондовому ринку знаходилося 192 випуски державних облігацій України – 178 випусків (869 754 290 шт) облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) номінальною вартістю 1000 гривень (або

1000 дол. США чи євро) та 14 випусків (21 837 596 шт) облігацій зовнішньої державної позики (ОЗДП) номінальною вартістю 1000 дол. США, серед них 2 випуски у Євро (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні характеристики державних облігацій України,
що перебували в обігу станом на 1.10.2021 р.**

Валюта запозичення	Термін обігу, днів	Дата розміщення, рр.	Дата погашення, рр.	Номінальний рівень дохідності, %	Кількість ЦП у випуску, шт.	Загальна сума боргу
Облігації внутрішньої державної позики						
Гривня	343-10992	2009-2021	2021-2047	5,0-17,25	865 519 822	865520 млн грн
Дол.США	365-764	2019-2021	2021-2023	3,5-4,02	3 602 353	3602 млн дол.
Євро	344-365	2020-2021	2021-2022	2,45-2,5	632 115	632 млн Євро
Облігації зовнішньої державної позики						
Дол.США	1925-8967	2015-2021	2022-2040	6,87-9,75	19 587 596	19 587,5 млн дол.
Євро	2564-3653	2019-2020	2026-2030	4,375-6,75	2 250 000	2 250 млн Євро

Джерело: наведено та розраховано за даними Міністерства фінансів України.

Варто відмітити, що нині в обігу знаходяться ОВДП з 178 випусків з терміном обігу від 343 днів (випуск UA4000214498 емітований у 2020 р.) до 10992 днів (випуск UA4000197917 емітований у 2017 р. з терміном погашення у 2047 р.). Серед них 13 випусків – це ОВДП, що емітовані в дол. США (10 випусків) та в Євро (3 випуски), решту 165 були емітовані в гривнях. Найбільші обсяги емісії було здійснено у 2014-2017 рр., зокрема, у 2014 р. було проведено 25 емісій державних облігацій внутрішньої державної позики, які досі залишаються в обігу, оскільки термін їх погашення заплановано на 2022-2029 рр.

У структурі ОВДП помітним є короткостроковий характер державних запозичень у дол. США та Євро, тоді як окремі випуски гривневих облігацій було здійснено строком до 2047 р. Натомість, ОЗДП України носять винятково довгостроковий характер – від 5 до 25 років.

Важливою характеристикою державних облігацій є рівень їх дохідності, який повинен відповідати середньоринковому та приваблювати потенційних інвесторів. Так, ОВДП, які були емітовані в доларах та Євро мали дохідність від 2,45 % (у Євро) до 4,02 % (у дол. США), емітовані у гривні – від 5 до 17,25 %. Таким чином, найвища дохідність ОВДП зафіксована для випуску, здійсненого 22.01.2019 р. терміном на 3 роки.

Натомість, ОЗДП емітувалися з дохідністю від 4,375 % до 9,75 %. Така різниця у дохідності фінансових інструментів пов'язана, передусім, з термінами кредитування (ОВДП носять коротко- та середньостроковий характер обігу, а

ОЗДП – середньо- та довгостроковий), а також з присутністю в Україні високих кредитних і відсоткових ризиків, що впливає на рівень привабливості інвестицій.

Відповідно до чинного законодавства, Міністерством фінансів України визначено перелік банків, які співпрацюють з урядом з метою розвитку ринку державних облігацій. Такі фінансові установи називають первинними дилерами, що дає їм виключне право участі у розміщеннях ОВДП та пріоритетне право будь-яких операцій з такими облігаціями. Наразі функції маркет-мейкера за ОВДП та підтримання їх ліквідності на вторинному ринку здійснюють наступні фінансові установи (список наведено згідно з рейтингом за результатами торгів у першому півріччі 2021 р.): АБ «Укргазбанк», АТ «ОТП Банк», АТ «Сітібанк», АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «ПУМБ», АТ «Укрексімбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Альфа-Банк», АТ «Кредобанк», АБ «Південний».

Висновки. Отже, впродовж останніх років на фондовому ринку України домінують операції з державними облігаціями, що зумовлено дефіцитом бюджетних коштів для фінансування державних видатків і необхідністю регулювання грошової маси в обігу. Характерними особливостями державних облігацій України є значне переважання їх на фондовому ринку над операціями з іншими цінними паперами, розгорнутий термін обігу від 1 до 25 років та значна дохідність, яка варіюється від 2,45 до 17,25 % в залежності від виду та терміну обігу облігацій.

Список використаних джерел

1. Григораш Т., Мягков О.С., Воеводський Г.Ю. Облігації як інструмент залучення грошових ресурсів. *Гроші, фінанси і кредит*, 2019. №3.14. 362-368.
2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
3. Якушева І. Є. Ринок облігацій в Україні: стан, тенденції і перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. 4. URL : <https://cutt.ly/oRotxf9>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Давидчук С.М.,
аспірант
Поліський національний університет

Науковий керівник: Дема Д.І.,
к.е.н., професор
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Ефективний економічний розвиток громади, збільшення обсягу бюджету країни, а також вирішення соціальних проблем, у тому числі підвищення загального добробуту населення, зростання доходів сім'ї, зменшення безробіття – здебільшого залежить від діяльності суб'єктів малого підприємництва. В Україні малий бізнес переважно реалізується у сфері обслуговування, сільському господарстві, оптової та роздрібною торгівлі, надання різних видів послуг, тому зростання та стабілізація економіки неможливі без розроблення ефективного механізму підтримки та розвитку малого підприємництва на сільських територіях. В останні роки посилюється інтерес до вивчення проблем розвитку малого бізнесу на сільських територіях та дослідження тенденцій подальшого розвитку для внесення змін до нормативно-правового регулювання даного сектору економіки, оскільки фінансові кризи, нестабільна політична ситуація та негативні соціально-економічні тенденції мають вирішальне значення не тільки для становлення економіки, а й для розвитку підприємництва на сільських територіях.

Сільське господарство України, на думку Яворської Т.І. «є однією із сфер ринкової економіки, де малий бізнес є домінуючим і його розвиток розглядається як шлях формування конкурентного середовища. У сучасних умовах цей бізнес має певні особливості, пов'язані як з розміром, так і тим, що до його основних суб'єктів у галузі належать різні організаційні форми господарювання: особисті селянські та фермерські господарства, фізичні особи-підприємці У сільському господарстві України постає об'єктивна необхідність ведення всіх видів бізнесу – малого, середнього і великого»[3].

З огляду на специфіку малого бізнесу у сільському господарстві, він має яскраво виражену регіональну орієнтацію. Діяльність суб'єктів малого бізнесу значною мірою визначається потребами й можливостями місцевого ринку, обсягами та структурою локального попиту. На даний час, роль малого підприємництва як структуроутворюючого елемента економіки – зростає. Це пов'язано, насамперед, через порушення макроекономічної стабільності, внаслідок спалаху пандемії COVID19. При цьому також зростає і ризиковість ведення малого бізнесу у порівнянні із великим підприємництвом.

Від запровадження карантину внаслідок коронавірусу у 2020 році, який спричинив появу кризових процесів та порушенню стабільності в ринковій економіці, малий бізнес зазнав великих збитків. Таким чином в розвитку малого підприємництва появилися нові труднощі пов'язані із сучасними глобальними умовами: малий бізнес став більш вразливий, порівняно із іншими видами підприємництва, до несприятливих економічних факторів та порушення макроекономічної стабільності; скорочення персоналу, що призвело до зростання рівня безробіття; значні фінансові втрати, оскільки мале підприємство переважно не має фінансового резерву, що є величезною проблемою для держави[2].

Результати дослідження. На основі проведеного аналізу стану вітчизняного малого бізнесу, можна стверджувати, що процес ведення підприємницької діяльності має неконтрольований характер. Підприємці зосереджують зусилля там, де можна швидше отримати очікуваний дохід, переважно, це невиробнича сфера, торгівля, надання послуг. Розподіл малого бізнесу за сферами діяльності визначається такими чинниками: специфікою конкурентного середовища на різних галузевих ринках; бар'єрами для входу на них; особливостями ліцензування діяльності; попитом на відповідну продукцію та послуги; рентабельністю; характером роздержавлення власності.

На даний час пріоритетними напрямками діяльності суб'єктів малого підприємництва на сільських територіях є:

- сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (вирощування зернових культур, тваринництво, рослинництво, бджільництво тощо);
- переробна промисловість (виробництво продукції, переробки сировини рослинного і тваринного походження тощо);
- будівництво (ремонтно-будівельні роботи, виробництво будівельних матеріалів, споруд, тощо);
- оптова та роздрібна торгівля (роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, торгівля сільськогосподарською сировиною, живими тваринами);
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (пасажирський транспорт міжміського сполучення, діяльність національної пошти);

Згідно статистичних даних, кількість малих підприємств в Україні поступово зростає, за період 2015–2019 рр., тобто до порушення макроекономічної стабільності через поширення пандемії COVID-19, кількість підприємств збільшилась на 34514 одиниць. Найбільша кількість малих підприємств зосереджена у галузях оптової та роздрібної торгівлі, станом на 2019 рік зареєстровано 98087 підприємств, на другому місці підприємства

сільського господарства – 47924 підприємств. Динаміку та структуру малих підприємств за видами економічної діяльності наведено у табл.1.

Таблиця 1

**Динаміка та структура малих підприємств України
 (за видами економічної діяльності)**

Вид економічної діяльності	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2019 до 2015
Усього, одиниць	327814	291154	322920	339374	362328	34514
в т.ч.: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	44182	42477	47714	48183	47924	3742
у % до загальної кількості підприємств	13,48	14,59	14,78	14,20	13,23	-0,25
переробна промисловість	32114	28596	31239	32780	34573	2459
у % до загальної кількості підприємств	9,80	9,82	9,67	9,66	9,54	-0,25
будівництво	28371	23565	26673	28719	30937	2566
у % до загальної кількості підприємств	8,65	8,09	8,26	8,46	8,54	-0,12
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	90823	79432	86572	90432	98087	7264
у % до загальної кількості підприємств	27,71	27,28	26,81	26,65	27,07	-0,63
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	14007	12594	14140	14939	16295	2288
у % до загальної кількості підприємств	4,27	4,33	4,38	4,40	4,50	0,22
інші види економічної діяльності	118317	104490	116582	124321	134512	16195
у % до загальної кількості підприємств	36,09	35,89	36,10	36,63	37,12	1,03

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України [1].

Згідно даних з табл.1, протягом 2015-2019 рр. спостерігається незначна, проте позитивна динаміка розвитку суб'єктів малого підприємництва по кожному виду економічної діяльності. Однак, у відношенні до загальної

кількості підприємств, позитивна динаміка збільшення кількості малих підприємств спостерігалась в сфері транспорту (0,22 в.п.), та інших видах економічної діяльності (1,03в.п.), що свідчить про зниження ефективності інструментів стимулювання розвитку малих підприємств, які переважають на сільських територіях.

Висновки. Отже, економіка малого бізнесу на сільських територіях має великий потенціал до зростання, для активізації цього потенціалу важливо, щоб ресурси, ризики та підприємливість були тісно пов'язані між собою. Ефективне функціонування малого бізнесу на сільських територіях – перш за все, якісний рівень обслуговування та доступні ціни на товари і послуги для споживання місцевими жителями. Нинішній стан розвитку малого підприємництва на сільських територіях перебуває на неналежному рівні, що свідчить про складні нормативно-правові та соціально-економічні умови та середовище ведення підприємництва в Україні. Для сільських територій і малого бізнесу є актуальними розроблення та реалізація обґрунтованої та ефективної державної політики, що є основою економічного й соціального благополуччя держави.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.01.2021).
2. Красота О. В., Кір'єв І. С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8671> (дата звернення: 10.10.2021).
3. Яворська Т. І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: монографія. 2012. – URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/4760> (дата звернення: 08.10.2021).

ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Сорохан К.А.,
здобувачка освітнього ступеня магістр,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Синчак В.П.,
д.е.н., професор,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Вступ. На сьогоднішній день особливої уваги набуває питання екологізації навколишнього середовища не лише в Україні, а у світі загалом. Ефективними інструментами виконання цього завдання є екологічні податки, які здатні

забезпечити інтеграцію завдань екологічної політики в податкову політику держави.

У своїх працях А. Пігу розглядав екологічні податки – як інструмент впливу на поведінку «забруднювачів» навколишнього середовища, з одного боку, та як стимул до природоохоронної діяльності через дотації - з іншого [1, с.195]. Вітчизняні вчені, такі як Данилишин Б.М., Міщенко В.С., трактують екологічні податки через екологічні витрати, які несе підприємство в результаті здійснення господарської діяльності [2, с.82].

Результати дослідження. Закордонні вчені формують визначення екологічних платежів як обов'язковий внесок суб'єктів господарювання за користування природними ресурсами, а також відшкодування за негативний вплив на довкілля [3, с.157].

Основна ідея введення екологічних податків на практиці полягає у встановленні прямої залежності між розміром податкових відрахувань та ступенем негативного впливу на навколишнє природне середовище й природні ресурси в результаті діяльності суб'єктів господарювання [1, с. 196]. Отож, екологічне оподаткування у вітчизняній і світовій практиці стало одним із найважливіших стимулів раціонального природокористування.

В Україні екологічне оподаткування регламентується положеннями Податкового кодексу України відповідно до якого у нашій державі сплачується екологічний податок. Зокрема, нормами зазначеного нормативно-правового акта визначено, що це загальнодержавний податок, який справляється з фактичних обсягів викидів забруднювальних речовин [4]. Вагомість цього податку очевидна. Адже екологічна ситуація в Україні, вимагає негайного реагування не лише з боку держави, але й усіх підприємств, що займаються виробничою діяльністю. Спільні дії мають спрямовуватися на підтримання навколишнього середовища на оптимальному рівні, яке не несе загроз для життя і здоров'я людини.

Так, на основі даних гідрометеорологічної служби України, можна побачити, що у першому півріччі 2021 р. в 11-ти містах України рівень забруднення повітря за показником КІЗА (комплексний індекс забруднення атмосфери) характеризувався як високий (табл. 1.1). Це стосується таких міст, як Кам'янське, Маріуполь, Одеса, Дніпро, Кривий Ріг, Київ, Миколаїв, Вінниця, Запоріжжя, Херсон, Луцьк. Натомість у десяти містах відмічався підвищений рівень забруднення, а в 17-ти – низький.

За даними табл.1, видно, що загальний рівень забруднення атмосферного повітря в містах України (за КІЗА) у першому півріччі 2021 р. оцінювався як підвищений. Також можна спостерігати, що вищий рівень забруднення є у містах важкої промисловості, які знаходяться на сході нашої країни. Найменший рівень викидів спостерігається на заході країни, зокрема в таких містах як: Івано-Франківськ, Тернопіль, Хмельницький, Чернівці. Так у цих регіонах рівень забруднення був менший, приблизно на 9,8 КІЗА.

Таблиця 1

Забруднення атмосферного повітря міст України (за показником КІЗА) у
 першому півріччі 2021 року

№ з/п	Місто	КІЗА	№ з/п	Місто	КІЗА	№ з/п	Місто	КІЗА
1.	Кам'янське	13,7	14.	Краматорськ	6,8	27.	Тернопіль	3,9
2.	Маріуполь	13,7	15.	Суми	6,6	28.	Хмельницький	3,7
3.	Одеса	11,8	16.	Рівне	6,3	29.	Чернігів	3,7
4.	Дніпро	11,0	17.	Черкаси	6,2	30.	Олександрія	3,4
5.	Кривий Ріг	10,8	18.	Рубіжне	5,6	31.	Чернівці	3,4
6.	Київ	9,2	19.	Северодонецьк	5,5	32.	Івано-Франківськ	3,4
7.	Миколаїв	8,5	20.	Слов'янськ	5,4	33.	Світловодськ	3,3
8.	Вінниця	8,1	21.	Лисичанськ	5,2	34.	Харків	3,2
9.	Запоріжжя	7,8	22.	Ужгород	4,9	35.	Обухів	3,1
10.	Херсон	7,5	23.	Полтава	4,5	36.	Бровари	3,1
11.	Луцьк	7,3	24.	Біла Церква	4,3	37.	Ізмаїл	2,8
12.	Кременчук	7,0	25.	Житомир	4,2			
13.	Львів	6,9	26.	Кропивницький	4,1			

*Джерело: складено на основі даних [5].

Тобто, в Україні промислові підприємства здебільшого розташовані у південно-східному регіоні. Тому, на нашу думку, виникає необхідність у розгляді перспективи впровадження диференціації ставок екологічного податку за регіонами. Так, податкові ставки мають бути вищими у більш «забруднених» регіонах, що дасть змогу швидше покращити екологічне становище на даних територіях та стимулювати суб'єктів господарювання до придбання більш екологічно безпечного обладнання або застосування більш екологічно безпечних технологій виробництва продукції.

За даними табл. 2 можна спостерігати, що частка екологічного податку становить незначний відсоток у структурі податкових надходжень. За 3 роки цей показник коливався від 0,27 до 0,38%. Це значення є несуттєвим у загальній структурі наповнення бюджету екологічними податками. Однак ситуація потребує збільшення більшої екологічної відповідальності платників податків.

Тому потребує удосконалення система екологічного оподаткування, що спричинено потребою у зміні економічного курсу та переході до кліматично нейтральної економіки країн світу, в тому числі і України. Відповідно до Паризької кліматичної угоди в межах проекту Другого національно визначеного внеску України вона бере на себе зобов'язання досягти амбітних цілей щодо скорочення викидів парникових газів на 65 % у 2030 р.[7]. Крім того, Україна має синхронізувати кліматичну політику з Європейським зеленим курсом (European

Green Deal), який визначає заходи щодо перетворення Європи до 2050 р. на перший у світі кліматично нейтральний континент [8].

Таблиця 2

Обсяг і частка екологічного податку у структурі податкових надходжень за 2018-2020 рр.

Податкові надходження	2018р.		2019р.		2020р.	
	млн.грн.	питома вага%	млн.грн	питома вага %	млн.грн.	питома вага%
Екологічні податки	2 779, 6	0,36	2 238,19	0,27	3 307,22	0,38
Всього податкових надходжень	753 815	100	799 776	100	851 115	100

Джерело: складено автором на основі даних [6].

Висновки. Отже, в Україні система екологічного оподаткування знаходиться на дуже низькому рівні. Для досягнення належного ефекту слід переймати досвід країн, які ефективно використовують екологічні податки, як важелі впливу на раціональне природокористування. В Україні потрібно екологічне оподаткування, застосовувати як механізм стимулювання екологічно безпечних виробництв, установити належний контроль за поверненням коштів, акумульованих з екологічно шкідливих виробництв саме в ті регіони, стану довкілля яких нанесли збитки ці виробництва. При цьому важливу роль відіграє рівень екологічної свідомості населення та бізнесу в країні, оскільки питання екологічного оподаткування виступає морально-етичним і кожні позитивні зміни в цьому напрямі можливі лише за умови усвідомлення важливості його кожним громадянином.

Список використаних джерел

1. Пигу А. Экономическая теория благосостояния. пер. с англ. Москва: Прогресс, 1985. Т. 1. 512 с.
2. Рента та розвиток рентних відносин. Данилишин Б.М., Міщенко В.С. Наука та Інновацій. 2006. Т. 2. № 5 С. 81–92. URL: http://scinn.org.ua/sites/default/files/pdf/2006/N5/5_06_81.pdf.
3. Драган І.В. Узгодження еколого-економічних інтересів у системі державного регулювання сфери природокористування. Національне господарство України: теорія та практика управління. Київ. 2013. С. 155–160.
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755–VI URL : <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Центральна геофізична обсерваторія імені Бориса Срезневського. Київ, 2021. URL:<http://cgo-sreznevskyi.kyiv.ua/data/ukr-zabrud-viz-1/oglyad-stanu-zabrudnennya-za-pivrichchya-2021-sayt.pdf>

6. Державна казначейська служба України.
URL: <https://www.treasury.gov.ua>

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 03.03.2021 № 179.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

8. Шляхи удосконалення податку на викиди парникових газів в Україні. Кравченко І. С., Лепеха М. О., Новицька Н. В., Пасічний М. Д., Рябчин О. М., Хлебнікова І. І., Шумський О. О.; за заг. ред. Н. В. Новицької. Ірпінь, 2021. 150 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Цимбалюк О.Л.,
здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Зінчук Т.О.,
д.е.н., професор,
Поліський національний університет

Вступ. На сучасному етапі розвитку міжнародного бізнесу характерною особливістю стає інтенсивне введення реформ з розвитку і фінансового забезпечення трудового персоналу. При цьому важливим аспектом є рівень прибутковості компаній, за рахунок чого є можливим вкладання витрат на формування людського потенціалу. Зміни у підходах до розвитку персоналу ведуть до запланованого зміцнення позицій компаній, зростанню рівня інноваційності та економічної привабливості й позитивного іміджу бізнесу. Тому одним із мотивів розвитку міжнародного бізнесу високорозвинених країн світу є введення відповідного механізму фінансового забезпечення зі стимулювання розвитку персоналу компаній.

Результати дослідження. Робоча сила історично є одним із найважливіших і найдоступніших бізнес-ресурсів, потенціалом, який впливає на кон'юнктуру ринку праці і при стратегічному підході мотивації має можливості та переваги для досягнення цілей, що ставить перед собою керівництво компанії. Для стратегічно-правильного стимулювання розвитку персоналу необхідна розробка й впровадження відповідної програми до цілей бізнесу, що дасть змогу забезпечити запланований розвиток.

Необхідною умовою міжнародного бізнесу є необхідність розуміння фінансового забезпечення зі стимулювання розвитку персоналу, розробка системи мотивації, що приводить до якісного покращення позиції бізнесу на світовій арені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питання використання фінансових інструментів стосовно стимулювання розвитку персоналу в міжнародному бізнесі займалися такі вітчизняні вчені, як Грішньова А.О., Журавльова П.В., О.В. Озаріна та ін. Стосовно учених, яких можна віднести до тих, які зробив внесок у даний напрям досліджень, можна відзначити Г. Баб'як, Е.Мейо, Ч. Тібу та ін.

Мета дослідження – обґрунтування основних напрямів фінансового забезпечення по стимулюванню розвитку персоналу в міжнародному бізнесі.

Теоретико-методологічною основою дослідження є основні положення економічної науки, законодавство та теоретична база з методики та методології розвитку персоналу в міжнародному бізнесі.

Результати дослідження. Кадровий потенціал будь-якого підприємства є найважливішим стратегічним чинником, що визначає успіх усієї його діяльності. Один з пріоритетних напрямів кадрової політики має бути формування високоякісних людських ресурсів шляхом прийому кваліфікованих фахівців, їх розвиток через систему професійного навчання, підвищення кваліфікації або перепідготовки. Виробничо-трудова процеси на підприємстві вимагають якісної та ефективної роботи, пов'язаної з використанням сучасної вітчизняної та зарубіжної техніки та механізмів. Це диктує необхідність подальших дій зростання ролі кваліфікованого персоналу, здатного вирішувати техніко-технологічні, фінансово-економічні, персоналу, мотивації та забезпечення ефективної роботи команди. Навчання персоналу - це безперервний процес, який супроводжує працівника протягом усієї його роботи діяльності. Але він втрачає свою спрямованість та сенс для своїх виконавців, не визначаючи цілей та потреб у навчанні [1] [2].

Міжнародна статистика свідчить про те, що зарубіжні компанії витрачають на управління персоналом в середньому близько половини свого загального доходу. Наприклад, у Великобританії тридцять провідних юридичних компаній за 2016 рік витратили близько 4,5 млрд. фунтів стерлінгів (майже 50% доходу), що на 7,3% більше, ніж у 2015 році [3].

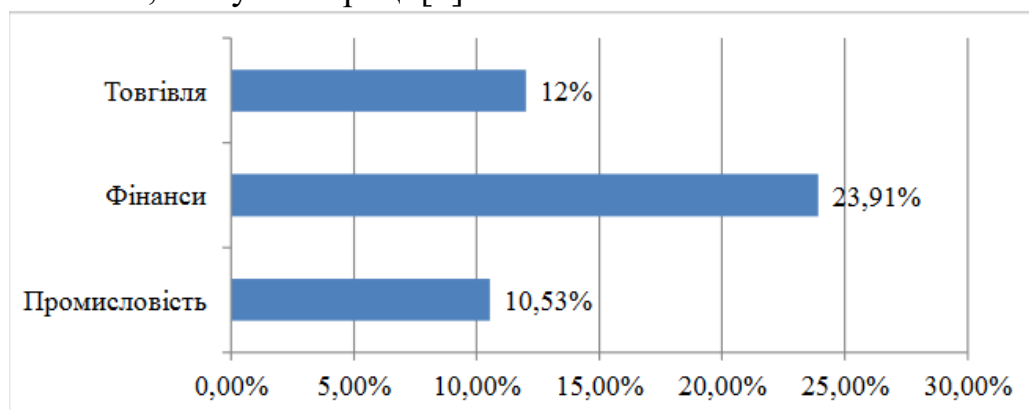

Рис. 1. Витрати на персонал в різних галузях міжнародного бізнесу залежно від частки виручки [5]

Зацікавленість представників міжнародного бізнесу у підвищенні ефективності праці і намагання знайти нові можливості для розвитку та навчання співробітників навіть з обмеженими можливостями фінансовими можливостями компанії є запорукою успішного розвитку персоналу. Головними факторами навчання персоналу є: розвиток нових технологій та використання новітніх технологій, розробка нових продуктів та видів діяльності, зовнішнє середовище, зміни структури. Згідно з цим варто розглянути фінансовий інструментарій та інститути, що забезпечують ефективний розвиток персоналу. Вагомими фінансовими інструментами стимулювання розвитку персоналу є міжнародні програми, програми спільного інвестування, підтримка з державного бюджету. Для ефективного стимулювання розвитку персоналу в міжнародному бізнесі необхідне також залучення додаткових інституцій, що включає в себе громадські організації та асоціації, агенції по розвитку, фонди розвитку тощо. Основним та пріоритетним їх завданням є комплексне та узгоджене проведення розвитку персоналу в міжнародному бізнесі [6, с.166].

Висновки. Важливою умовою, яка забезпечить компанію висококваліфікованим персоналом та збільшить його продуктивність та економічні результати в цілому є наявність відповідного фінансового забезпечення по стимулюванню розвитку персоналу в міжнародному бізнесі. Однак дана умова має деякі недоліки і вимагає зміни підходу як держави, так і роботодавців. Однією зі стратегічних цілей сучасних компаній та організацій має бути навчання керівників по власному розвитку та управлінню розвитком своїх підлеглих. Відповідно, фінансове забезпечення мотивації персоналу є можливим для реалізації завдяки побудованим стратегіям ефективного управління. Стратегії управління можуть включати в себе: створення системи підготовки менеджерів усіх рівнів; чітке розуміння реалізованих стратегій, включаючи стратегію розвитку персоналу як ключовий ресурс підприємства; визначення, для чого слід розвивати особисті та персональні навички та компетенції досягнення стійкої конкурентної переваги; побудову цілісної системи заохочень та покарань, спрямованої на розвиток персоналу в правильному напрямку для підприємства; зацікавлення керівників вищого та середнього рівня як у розвитку персоналу, так і у власному; готовності до створення системи впровадження та інтеграції результатів навчання в існуючих бізнес-процесах.

Список використаних джерел

1. Баб'як Г. П., Бенцал Ю. М. Зарубіжний досвід організації навчання персоналу. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2014. Вип. 19. С. 130–133.
2. Баб'як Г. П., Грицина О. В. Шляхи підвищення ефективності забезпечення організації формування персоналу. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2013. Вип. 18. С. 137–141.
3. Eurostat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>

4. Анализ зарубежного опыта управления и оценка его использования. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sibac.info/studconf/econom/vi/3060>
5. Snyder T.D. Digest of Education Statistics 2016. Washington: National Center for Education Statistics. Institute of Education Sciences. U.S. Department of Education, 2017. 736 p.
6. Биба В.В. Світовий досвід мотивації працівників та можливості його адаптації до умов підприємств України. Економіка та управління підприємствами. 2017. № 10. С. 166–171.
7. Горпинченко О.В. Система підготовки кадрів: світовий досвід та тенденції розвитку в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 8. С. 45–48.
8. Державна служба статистики України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Міжнародний менеджмент: [навчальний посібник] / В.С. Білозубенко, О.В. Озаріна, А.А. Семенов; за редакцією професора О.Б. Чернеги. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с.
10. Куриляк В.Є. Методологічні проблеми міжнародного та міжкультурного менеджменту як галузей знань / В.Є. Куриляк // Вища школа. – 2008. – № 4. – С. 62-75.

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФОНДОВОГО РИНКУ НА ВЕЛИЧИНУ ПЕНСІЙНИХ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН

Чешневська І.О.,

аспірантка,

Подільський державний аграрно-технічний університет

Науковий керівник: Рудик В.К.,

д.е.н., професор,

Подільський державний аграрно-технічний університет

Вступ. У наукових колах все більше проявляють інтерес до реформування вітчизняної пенсійної системи. Це пов'язано з необхідністю забезпечити громадян пенсійного віку достатньо високими пенсійними доходами. Для цього в Україні, відповідно до діючого пенсійного законодавства, запропоновано трьохрівневу пенсійну модель [1;2;3]. Вона має дати змогу українським пенсіонерам одержувати пенсійні надходження з кількох фінансових джерел. Особлива увага звертається на накопичувальні пенсійні програми, які передбачені для використання на другому і третьому рівнях національної пенсійної системи. Якщо третій рівень – недержавне пенсійне забезпечення – має практичне застосування вже більше 15 років, то по

запровадженню другого рівня – загальнообов’язкового накопичувального пенсійного страхування – по сьогоднішній день ведуться дискусії. Одним із основних дискусійних питань виступає захист пенсійних активів учасників накопичувальних пенсійних програм від проявів різноманітних фінансових ризиків. Довгостроковий характер даних програм змушує залучати інвестиційні продукти фондового ринку для одержання інвестиційних доходів і підвищення вартості пенсійних активів другого рівня.

Результати дослідження. У зв’язку з цим важливою умовою успішного запровадження загальнообов’язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні є розвиток вітчизняного фондового ринку. Саме від його потенціалу, від готовності використовувати пенсійні активи накопичувальних пенсійних програм, від можливостей надання пропозицій по своїх фінансових інструментах значною мірою буде залежати ефективність функціонування другого рівня національної пенсійної системи. Він вважається представником ринку капіталів, забезпечувальною ланкою всієї фінансової системи країни, фінансові інструменти якого можуть використовуватися на другому і третьому рівнях української пенсійної системи. Його розвиток повинен сприяти успішному функціонуванню накопичувальних пенсійних програм, бути надійним захистом пенсійних активів їх учасників.

Для підвищення вартості пенсійних активів, одержання від їх вкладень інвестиційного доходу, для захисту від прояву різноманітних фінансових ризиків, потрібно використовувати відповідні фінансові інструменти фондового ринку. У зв’язку з цим інвестування пенсійних активів є важливою і необхідною умовою функціонування другого і третього рівнів національної пенсійної системи. Саме цей фактор обґрунтовує необхідність виходу на новий, більш якісний рівень національного фондового ринку.

Рівень інвестиційного доходу пенсійних активів виступає одним із головних чинників, який впливає на величину пенсійних виплат у накопичувальній пенсійній системі. Про це відмічають у своїх дослідженнях науковці [4]. На їхню думку, основними чинниками, що впливають на розмір пенсійних виплат у накопичувальній пенсійній системі виступають:

1) розмір заробітної плати (доходу), з якого сплачувались внески під час участі працівника в накопичувальній системі;

2) ставка внеску на індивідуальний пенсійний рахунок (процентна частка від заробітку);

3) частота сплати внесків (їх регулярність) протягом економічно активного періоду життя (з 20 до 65 років). Для накопичення достатнього обсягу пенсійних заощаджень тривалість участі у накопичувальній системі має становити не менше 30 років для працівників із заробітком нижче за середній по країні, та принаймні 20–25 років для працівників із заробітком, що перевищує середній рівень;

4) дохідність інвестицій пенсійних фондів в періоди накопичення та здійснення виплат (тобто близько 50–60 років);

5) розмір комісій і винагороди за адміністрування та управління активами (що сплачуються як процентна частка пенсійних активів або внесків);

6) рівень інфляції;

7) тривалість життя після досягнення пенсійного віку (вона впливає на вартість довічного ануїтету).

Важливу роль в регулюванні інвестування пенсійних активів відіграє формування інвестиційних портфелів для накопичувальних пенсійних програм. Систематичне недоотримання інвестиційного доходу внаслідок невдалого вибору складу та структури інвестиційного портфеля, враховуючи довгостроковий період накопичення, може суттєво обмежити майбутній розмір пенсії учасників фонду. З іншого боку, прагнення отримати підвищену дохідність при інвестуванні пенсійних накопичень в ризикові активи може, за певних обставин, призвести до фінансових втрат та негативно вплинути на матеріальну забезпеченість учасників фонду.

Завдяки диверсифікації інвестиційного портфеля шляхом поєднання в ньому активів різних видів, які характеризуються різноплановою динамікою дохідності завдяки відмінностям у строках обертання, галузевій чи регіональній приналежності емітентів та ін., покращується стабільність отримання інвестиційних доходів та досягається зменшення ризикованості інвестиційного портфеля. Для досягнення бажаного ступеня диверсифікації необхідно конкретизувати заплановані параметри структури активів інвестиційного портфеля за видами, строками обігу, рівнями ризику, кредитною якістю, ліквідністю тощо.

Зауважимо, що можливості досягнення відзначених цілей інвестування пенсійних активів багато в чому визначаються поточною макроекономічною ситуацією в країні, кон'юнктурою фінансового ринку, стадією життєвого циклу спеціалізованих фінансових інститутів, до яких належать недержавні пенсійні фонди, яка обумовлюється віковою структурою його учасників, та іншими чинниками.

Формування переліку активів інвестиційного портфеля НПФ здійснюється на основі ретельного аналізу та порівняння альтернативних варіантів інвестиційних вкладень. Необхідно вивчити загальну макроекономічну ситуацію в країні, стан різних галузей економіки. По можливості, оцінити фінансовий стан компаній-емітентів, чий цінні папери обертаються на організованому фондовому ринку. Це дозволить оцінити інвестиційну привабливість тих чи інших цінних паперів, виявити цінні папери, які мають потенціал зростання курсової вартості вищий, ніж в середньому по ринку.

Дослідження динаміки фондового ринку, вивчення біржової статистики, з'ясування тенденцій зміни курсової вартості окремих цінних паперів в минулому та, на цій основі, формування сценаріїв їх змін в майбутньому,

дозволить визначити прийнятний момент часу для придбання або продажу цінних паперів. Результати виконаного аналізу є основою для прийняття інвестиційних рішень.

Варто зазначити, що «наявні в Україні фінансові інструменти для інвестування жорстко обмежують змогу одержання інвестиційного доходу, вищого за рівень інфляції, та можливість диверсифікації ризиків. Крім того, високий відсоток активів у державних облігаціях та банківських депозитах породжує сумнів щодо обґрунтованості дуже високої плати за послуги, яку встановлюють недержавні пенсійні фонди» [5]. Діюче пенсійне законодавство також регламентує обмеження щодо можливостей інвестування пенсійних активів у різноманітні фінансові інструменти, особливо ті, які можуть приносити високі інвестиційні доходи. До Верховної Ради України внесено ряд законопроектів, по запровадженню другого рівня вітчизняної пенсійної системи [6]. Проте вони не пропонують кардинальних змін у співвідношенні між класами активів, у які можливо інвестувати пенсійні активи накопичувальних пенсійних програм.

Висновки. Розміщення пенсійних активів накопичувальної системи пенсійного страхування по інших класах інвестиційних продуктів залишається на рівні тих нормативів, які передбачені пенсійним законодавством 2003 року. Звертає на себе увагу достатньо висока частка зберігання пенсійних активів на банківських депозитних рахунках та в ощадних сертифікатах банків: норматив не більше 50%, майже такий, як і для державних цінних паперів. Це свідчить про те, що даний фінансовий інструмент є найбільш розвинутим на фондовому ринку, його пропонують більшість фінансових інститутів, і йому поки що найбільше довіряє населення.

Таким чином, ефективне використання різноманітних інвестиційних продуктів фондового ринку буде сприяти підвищенню інвестиційних доходів пенсійних активів учасників накопичувальних пенсійних програм, а отже сприятиме збільшенню їхніх пенсійних доходів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» №1058 – IV// ВВР. Від 9.07.2003р – Електронний ресурс. – <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057 – IV// ВВР. Від 9.07.2003р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>;
3. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи». №3668 –VI від 8.07.2011р. – Газета «Голос України» від 13 вересня 2011р.
4. Основні питання реформування пенсійної системи в Україні. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» серпень 2018р.
5. Грушко В.І., Скулиш Ю.І, Лаптев С.М., Фатхутдінов

В.Г..Француз А.Й., Румик І.І., Пилипенко О.О. Пенсійна система. 4-те вид., доп. і перероб. Київ, 2019. 512с.

б. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» № 9224-1 – IV// ВВР. Від 06.11.2018р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

РИНОК МАЙНОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Бойко А. С.,
здобувач освітнього ступеня магістр
Поліський національний університет

Науковий керівник: Віленчук О. М.,
д.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Вступ. Природні та антропогенні ризики спричиняють значний негативний вплив на функціонування суб'єктів економіки та життєдіяльність окремих громадян. Вочевидь постає об'єктивна необхідність в ефективній протидії зазначеним загрозам, використовуючи доступні фінансово-економічні інструменти. Безперечно, до таких інструментів належить страхування, завдяки якому формується механізм відшкодування збитків страхувальникам (та/або третім особам) у разі настання страхової події.

Значний вклад у формування теоретико-методологічних засад розвитку майнових видів страхування зробили такі вчені, як А. Алексєрова В. Базилевич, О. Віленчук, О. Залєтов, О. Козьменко, С. Осадець, Т. Яворська та ін. Проте, подальше дослідження зазначеної теми, зумовлено необхідністю обґрунтування сучасних методів протидії ризикам, широко використовуючи можливості страхування.

Результати дослідження. На галузь майнового страхування в Україні припадає найбільша частка послуг, що надається корпоративному сектору економіки, так і приватним особам. Це пов'язано, насамперед з усвідомленням представниками бізнесу та приватними домогосподарства необхідності забезпечення надійного страхового захисту страхового захисту в ринковому середовищі. Страхування майна належить до галузі страхування, що включає різні види страхування юридичних і фізичних осіб, де об'єктом страхування виступає майновий інтерес, який пов'язаний з володінням користуванням та розпорядженням майном [1, с.25]. Предметом майнового страхування виступають майнові інтереси суб'єктів господарювання та фізичних осіб щодо забезпечення його збереження та мінімізацією збитків у результаті його втрати чи пошкодження [2, 107].

Економічний зміст майнового страхування полягає у протидії ризикам та їх розподілі між страховиком та страхувальником з метою формування спільної фінансової відповідальності за можливі наслідки реалізації страхових подій. Згідно з законодавством України, майнове страхування здійснюється в добровільній та обов'язковій формі. Крім цього можуть бути застраховані майнові інтереси третіх осіб (вигодонабувачів), тобто таким чином, здійснюється страхування відповідальності.

Організаційні аспекти надання послуг з майнових видів страхування пов'язанні з розробкою Правил в розрізі кожного виду страхування та отримання відповідних ліцензій в Національному банку України. Лише за наявності дозвільних документів (ліцензій), страхова компанія розпочинає позиціювати послуги на страховому ринку. Страховий бізнес зазвичай зацікавлений у максимальному страховому покритті різноманітних ризиків, застосовуючи диверсифікований підхід у наданні послуг. Водночас, потенційні страхувальники зумовлюють майновий інтерес до надійного та своєчасного страхового захисту. Завдяки збіганню фінансово-економічних інтересів учасників ринку, формується ринкове середовище, укладаються та переукладаються договори з майнового страхування.

Аналіз динаміки змін ключових показників розвитку майнових видів страхування в Україні за 2018-2020 рр., свідчить про позитивні тенденції їх розвитку (табл. 1). На фоні скорочення кількості страхових компаній, які надавали послуги у сфері майнових видів страхування, спостерігається зростання сум акумульованих страхових премій на 125,6 %, страхових виплат на – 123,9 %. Співвідношення страхових виплат до премій становило майже 40 %. Представлені дані констатують про досить високу операційну ділову активність страховиків на даному сегменті страхового ринку.

Таблиця 1

Динаміка змін ключових показників розвитку майнових видів страхування в Україні за 2018-2020 рр.

Показники	Роки			2020 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	
Кількість страхових компаній, од.	251	210	190	-24,3
Сума страхових платежів, тис. грн	24991533,2	27019208,8	31395455,4	125,6
Сума страхових виплат, тис. грн	9785269,3	10754556,0	12128782,2	123,9
Рівень виплат, %	39,2	39,8	38,6	-
Активи страховиків, тис. грн	29364297,3	30263706,2	32485914,8	110,6
Власний капітал страховиків, тис. грн	10522687,6	11449648,1	14015071,2	133,2
Сума сформованих страхових резервів, тис. грн	13915409,2	14800056,7	15016306,7	107,9
Гарантійний фонд, тис. грн	5298791,2	6463875,0	8452356,2	159,5

Джерело: розраховано за даними [6-8].

Варто зазначити, що за досліджуваній період активи страховиків зросли на 110,6 %, власний капітал на 133,2 %, страхові резерви –107 % та гарантій фонд – 159,5 %. Зазначені показники свідчать насамперед про їх фінансову спроможність виконувати взяті зобов'язання за договорами майнового страхування. Натомість 90 % страхових премій за 2020 р. було сконцентровано у 60 страховиків [4]. Даний показник вказує на те, що багато страхових компаній не здатні забезпечити гідну конкуренцію на ринку та надавати високоякісні страхові послуги з огляду на середньо до довгострокову перспективу.

Логічним продовженням розв'язання окресленої проблеми є подальше скорочення страхових компаній або їх реорганізація та об'єднання. Вжиття зазначених заходів є виправданими з позицій підвищення платоспроможності та ліквідності страховиків. Адже забезпечення фінансової надійності страхових компаній є вагою запорукою стабільності функціонування страхової галузі в цілому.

Аналіз структури страхового портфеля у 2020 р. за видами страхування дає підстави зробити наступні висновки. Найбільший сегмент ринку 35 % припадає на автостраховання (ОСЦПВ, Зелена каско, КАСКО). Це пояснюється тим, що у сфері автостраховання поєднується добровільна та обов'язкова форми страхування. Крім цього значну частку ринку займають такі види страхування, як страхування майна та вогневих ризиків (15 %), страхування фінансових ризиків (7 %), страхування від нещасних випадків (4 %), страхування відповідальності (іншої ніж пов'язана з транспортом) (3 %), інші види майнового страхування (9 %). Решта страхових послуг надаються у сегменті особистого страхування, зокрема: медичного страхування (16 %); та страхування життя (11 %) [4].

Подальший розвиток майнових видів страхування в Україні має бути спрямований на реалізацію системних заходів. По-перше, формування високого рівня страхової культури та довіри, фундаментального чинника подальшого розвитку страхових відносин у суспільстві; По-друге, захист прав споживачів страхових послуг, що передбачає формування прозорих, зрозумілих умов страхового захисту, без додаткових обмежень у покритті майнових ризиків страхуванням. У даному контексті доцільно впровадження посади страхового омбудсмена, у професійні обов'язки якого має входи консультування та правовий захист страхувальників у разі такої необхідності. По-третє, генерування страховиком інноваційних бізнес-процесів, здатних підвищувати конкурентоспроможність компанії та гарантувати надійність й своєчасність страхового захисту страхувальникам. По-четверте, формування сучасного комунікаційного страхового середовища, застосування сучасних інструментів (офлайн, онлайн) та урізноманітнення каналів збуту страхових послуг. По-п'яте, удосконалення правового та інституціонального середовища щодо взаємовідносин між учасниками страхового процесу.

Висновки. За сучасних умов господарювання, майнове страхування є дієвим інструментом захисту майнових інтересів юридичних та фізичних осіб. Ринок майнових видів страхування перебуває на етапі трансформації та пошуку оптимальних форм і методів протидії сучасним викликам цивілізації. Для страхових компаній пріоритетними завдання є системне підвищення конкурентних позицій на ринку, завдяки підвищенню сервісу та якості страхового обслуговування, широке впровадження інноваційних технологій (інформаційних, маркетингових та ін.) у процесі взаємодії з потенційними клієнтами. Для страхувальників важливим є вибір оптимального страхового покриття потенційних ризиків. Отже, подальший розвиток ринку майнових видів страхування залежить від спроможності оптимально взаємодіяти учасникам страхового процесу щодо замкнутого розподілу ризиків й відповідальності у просторі та часі, тим самим підвищуючи стабільність функціонування національної економіки на макро і мікро рівнях.

Список використаних джерел

1. Вовчак О.Д. Страхова справа : підручник. Київ : Знання. 2011. 380 с.
2. Наливайко Д.В. Страхування майна в умовах економічних перетворень. Економіка та держава. 2018. №10. С.106-109.
3. Подра О.П., Петришин Н.Я. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку та напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. 2020. №5.
4. Результати аналізу звітності страховиків за 2020 р. Департамент нагляду за ринком небанківських фінансових послуг Управління нагляду за страховим ринком 30 квітня 2021 р. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/
5. Слободянюк О.В., Бендюк М.С. Тенденції розвитку страхування майна в Україні. *Причорноморські економічні студії*. Вип.41. 2019. С. 170-175.
6. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (77) 2020. URL : <https://forinsurer.com/files/file00703.pdf>
7. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (69) 2020. URL : <https://forinsurer.com/files/file00673.pdf>
8. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (65) 2019 URL : <https://forinsurer.com/files/file00653.pdf>

ДОВГОСТРОКОВІ ВИДИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Білецька Н. Ю.,
здобувачка освітнього ступеня магістр
Поліський національний університет

Науковий керівник: Віленчук О. М.,
д.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Розвиток страхування життя та супутніх видів страхування є об'єктивною реальністю сьогодення. Наразі перед суспільством постали системні ризики, пов'язані з проявом різноманітних епідемій, зростанням захворюваності громадян, збільшенням нещасних випадків, загостренням демографічної кризи тощо. Все це зумовлює необхідність використання сучасних фінансово-економічних інструментів, включаючи страхування.

Вагомий вклад у розвиток теорії й практики страхування зробили такі вчені як: В. Д. Базилевич, В. І. Борисова, О. М. Віленчук, О. М. Залєтов, О. В. Кузьменко, С. С. Осадець, В. М. Фурман та ін. Проте, динамізм змін ризиків, пов'язаних зі страхуванням життя, здоров'ям, працездатністю та медичним обслуговуванням постійно змінюється, що потребує здійснення подальших досліджень.

Основний матеріал. Довгострокове страхування включає певний набір послуг, пов'язаних з матеріальним захистом життя, здоров'я, працездатності, медичного обслуговування, а також капіталізації страхової суми на визначений період (страхування дітей, дожиття, пенсійне страхування тощо). Безперечно, що серед довгострокових видів страхування, провідне місце займає страхування життя.

У науковій літературі представлено різні наукові інтерпретації змісту даної економічної категорії.. Зокрема О. Фарат стверджує, що страхування життя – це «економічні відносини між надавачами і споживачами страхових послуг в процесі реалізації яких, в обмін на страхові премії, останні отримують захист від фінансових наслідків настання одного або обох основних ризиків страхування життя, а також, якщо це передбачено договором страхування – додаткового ризику» [4, с 5]. О. Залєтов пропонує модифікувати поняття «страхування життя» на термін «убезпечення життя» та інтерпретує його як «діяльність страховика», яка направлена на матеріальне забезпечення у формі одноразової або періодично виплачуваної страхової суми певній фізичній особі (убезпеченому) або її вигод набувачу, за рахунок сплати (одноразово або періодично) страхових внесків та доходу від управління страховиком коштами страхових резервів» [1, с.9]. Таким чином, страхування життя варто розглядати

як соціально вагомий аспект у формуванні добробуту громадян та протидії ризикам, пов'язаних з їх життям, здоров'ям та працездатністю.

Аналіз ключових показників розвитку страхування життя за 2018-2020 рр. свідчить про позитивну динаміку його розвитку (табл.) Зокрема за досліджуваний період кількість договорів страхування збільшилась на 154 %, що забезпечило зростання страхових платежів на 130,9 % та відповідно сформованих страхових резервів – 135,1 %. Рівень виплат складає менше ніж 20 %. Представлені показники свідчать про поступове зростання фінансово-економічного інтересу до даного сегменту страхового ринку. Це пов'язано зі зміною ставлення суспільства до страхування та усвідомлення необхідності посилення страхового захисту.

Таблиця 1

Динаміка змін ключових показників розвитку страхування життя
 в Україні за 2018-2020 рр.

Показники	Роки			2020 р. до 2018, %
	2018	2019	2020	
Кількість договорів страхування, шт.	2652311	4622003	4104561	154,8
Сума страхових платежів, тис. грн	3686153,0	4405660,2	4823739,8	130,9
Кількість застрахованих, од.	2145029	2492648	1915891	89,3
Сума страхових виплат, тис. грн	718169,4	600781,7	640614,4	89,2
Кількість страхових випадків, од.	29261	38021	52543	179,6
Рівень виплат, %	19,5	13,6	13,3	-
Сума сформованих страхових резервів, тис. грн	9164262,1	10026429,6	12381883,3	135,1

Джерело: розраховано за даними [5-7].

У таблиці 2 представлено ключові показники розвитку страхування життя у розрізі страхових компаній України за 2018-2020 рр. Представлені дані дають можливість здійснити порівняльний аналіз операційної діяльності страховиків за зазначений період.

Таблиця 2

Ключові показники розвитку страхування життя в розрізі страхових компаній
 України за 2018-2020 рр.

Страхові компанії	Показники								
	Страхові платежі, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Рівень виплат, %	Страхові платежі, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Рівень виплат, %	Страхові платежі, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Рівень виплат, %
	2018			2019			2020		
Метлайф	951721,0	144396,0	15,2	1231361,0	167334,0	13,6	1555070,0	211907,0	13,6
ТАС	502033,0	152235,0	30,3	559724,0	144433,0	25,8	680891,0	135153,5	19,8
Уніка Життя	668366,0	130214,0	19,5	871293,0	24222,0	2,8	574530,0	23775,0	4,1
PZU Україна	413045,7	52103,3	12,6	523827,5	44061,8	8,4	538282,0	41353,0	7,7
Граве Україна	340315,4	165206,2	48,2	379079,4	162997,6	43,0	441262,3	133913,5	30,3

Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

Аска-Життя	500897,0	25157,0	5,0	383787,0	6134,0	1,6	431613,0	7202,0	1,7
ARL Life	93331,0	5215,0	5,6	176228,0	17231,0	9,8	259631,0	33990,0	13,1
Форте Лайф	50078,6	13728,9	27,4	58002,0	-	-	97296,1	10799,5	11,1
Грінвуд Лайф Іншуранс	29960,4	-	-	67440,0	376,0	0,6	92965,0	263,0	0,3
Княжа Лайф Вієнна	68834,7	8735,5	12,7	73476,2	10167,8	13,8	77247,3	20252,5	26,2
КД- Життя	37236,0	7862,0	21,1	45467,0	12325,0	27,1	48158,0	6883,0	14,3
Інго-Україна	30334,2	13316,5	43,9	35975,1	11499,5	32,0	26794,1	15122,4	56,4
Разом	3686153,0	718169,4	19,5	4405660,2	600781,7	13,6	4823739,8	640614,4	13,3

Джерело: розраховано за даними [5-7].

Лідерами ринку страхування життя в Україні виступають наступні страхові компанії: Метлайф, ТАС, Уніка Життя, РЗУ Україна, Граве Україна. Сумарна сума акумульованих ними платежів у 2020 р. становить майже 80 % від загальнонаціонального показника. Це свідчить про досить високу концентрацію страхового ринку. З одного боку простежується чітка тенденція щодо виокремлення провідних позицій певних страховиків, з іншого – решта компаній займають досить незначну частку ринку, що суттєво стримує розвиток конкуренції між надавачами страхових послуг.

Окреслена проблема набуває особливої актуальності з огляду на те, що довгострокові види страхування займають менше як 10 % в структурі валових страхових платежів (понад 90 % припадає на майнові види страхування). Зазначені показники вказують на нереалізований значний потенціал особистих видів страхування. Розширення страхового покриття ризиків, пов'язаних з забезпеченням життя, здоров'я та працездатності громадян, потребує вжиття комплексу заходів, спрямованих на удосконалення правового, інституціонального, інфраструктурного та комунікаційного середовища сегменту ринку довго страхових видів страхування.

Висновки. Соціально-економічне середовище ринкового типу генерує значні ризики, які необхідно своєчасно протидіяти та ефективно нейтралізувати. Найбільшим надбанням кожної людини є безумовно її життя, здоров'я та працездатність. Тому фінансові ресурси спрямованні у довгострокові види страхування це передусім, інвестиції у власну безпеку громадян, а також можливість капіталізації страхової суми у довгостроковій перспективі. Отже, подальший розвиток ринку страхування життя в Україні, залежатиме від рівня доходів в корпоративному та індивідуальному секторах економіки, інноваційності послуг й сервісу та якості страхового обслуговування.

Список використаних джерел

1. Залетов О.М. Державне регулювання ринку страхування життя в Україні :автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Держ. вищ. навч. закл.«Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ, 2007. 20 с.

2. Приступа Л.А., Смалюк Т.І., Совяк І.Е. Страхування життя: сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 7. С.230-234.

3. Романовська Ю.А., Снітко І.В. Соціальна роль особистого страхування у соціальному захисті населення України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління* : електронне наукове фахове видання. 2021. Вип. 1(28). С. 83-90.

4. Фарат О.І. Розвиток ринку страхування життя в Україні в умовах євроінтеграції : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Львів., 2009. 21 с.

5. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (77) 20201. URL : <https://forinsurer.com/files/file00703.pdf>

6. Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (69) 2020. URL : <https://forinsurer.com/files/file00673.pdf>

7 Insurance TOP: рейтинг страхових компаній №1 (65) 2019 URL : <https://forinsurer.com/files/file00653.pdf>

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ

Голій О. О.,

здобувач освітнього ступеня магістр
Поліський національний університет

Науковий керівник: Скидан О. В.,

д.е.н., професор,
Поліський національний університет

Вступ. Аграрний сектор є важливою складовою економіки нашої країни. Зростання інвестицій в галузь активізувало ділову активність, посилило процеси створення великих корпоративних підприємств, забезпечило підвищення ефективності та прибутковості агробізнесу. Нарощування обсягів виробництва аграрної продукції вивело країну в світові лідери з експорту окремих її видів. Разом з тим подальший розвиток галузі стримується залежністю від експорту сільськогосподарської сировини.

Одним з основних чинників розвитку виробництва в довгостроковому періоді та підвищення його ефективності є інноваційно-інвестиційна діяльність. Аналітичні дослідження свідчать про те, що інноваційний розвиток в українських реаліях стримується багатьма чинниками, зокрема: відсутністю ринку інновацій; нестачею власних фінансових ресурсів у підприємств; недоступністю кредитних коштів; обмеженістю венчурного капіталу; дефіцитом матеріалів, комплектуючих, обладнання; неготовністю до змін; недостатньою

інформацією тощо. На даному етапі підприємницькі структури агробізнесу відчують нагальну потребу переходу на інноваційних тип розвитку. Багато підприємств вже активно впроваджують новинки. Проте говорити про масове впровадження наукових досліджень у виробничий процес поки зарано.

Організація інноваційної діяльності в підприємницькому секторі може носити внутрішньофірмовий та міжфірмовий характер [1]. Перший пов'язаний з проведенням наукових досліджень на підприємстві та впровадження їх у виробництво. Інший тип передбачає придбання інноваційних розробок у науково-дослідних установах, які мають необхідний кадровий та науковий потенціал. Проте для активізації такої взаємодії виникає необхідність удосконалення моделі організації діяльності науково-дослідних установ та форм співпраці з бізнесом.

Інноваційна та науково-дослідна діяльності традиційно знаходиться у полі зору багатьох дослідників. Так, Дацій О. І. досліджував вплив інституційних змін на інноваційний розвиток, Пугач А. М. віддавав перевагу державному стимулюванню науково-дослідної діяльності на підприємствах, Янченко З. Б. звертала увагу на інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності в аграрному секторі. Проте досліджень, щодо змін інституційного середовища, моделей господарювання наукових установ, форм співпраці дослідних організацій та бізнесу проводилось недостатньо.

Мета, завдання та методика досліджень. Мета проведення даного дослідження полягає у визначенні моделі здійснення господарської діяльності науково-дослідних установ для забезпечення широкого впровадження виконаних ними розробок у практику.

Завдання дослідження полягають у визначенні категоріального апарату щодо створення сучасної моделі господарських процесів дослідної установи, визначення перспективних форм співпраці з підприємствами сфери агробізнесу, обґрунтування механізму фінансування наукових досліджень.

Теоретико-методичні положення дослідження, отримані результати та висновки ґрунтувалися на базових положеннях теорії створення бізнес-моделей. Для дослідження стану фінансування науково-дослідних розробок використано статистичні дані про обсяги фінансування наукових розробок науковими установами України та такі методи як порівняння, аналізу, синтезу.

Результати досліджень. Будь-яке підприємство, незалежно від організаційно-правової форми, форми власності, виду діяльності, підпорядкування функціонує на основі певної системи виробничо-господарських відносин. Така система характеризує господарські процеси, визначає систему управління на підприємстві, її організаційну структуру, форми співпраці, а головне визначає цінність, яка формується на підприємстві. В сучасній термінології така система отримала назву бізнес-модель.

Термін бізнес-модель в економічний обіг був уведений в середині минулому століття. Проте широке застосування отримав тільки у 90 роках з розвитком

електронного бізнесу та поведінкової економіки. Запровадження терміну в економічний обіг частіше всього пов'язують з іменами дослідників А. Остервальдера та І. Піньє. На їх думку бізнес-модель – це універсальна структура для узагальненого опису базових елементів діяльності підприємства [2]. Модель є графічним представленням найголовніших сторін діяльності підприємства. Концепція канви моделі дозволяє чітко сформулювати та представити цінність компанії, фактично визначити місце підприємства в системі ринкових взаємовідносин певного регіону, його конкурентний статус, спроможність розвиватися та здатність пропонувати бізнес-партнерам нові рішення. З іншої сторони концепція канви бізнес-моделі дозволяє виявляти проблеми, що заважають розвитку підприємства, а також знаходити нові точки зростання, що визначатимуть подальший розвиток підприємства.

Даний підхід доречно використовувати для стратегічного управління й в науково-дослідних установах. Сьогодні актуальним завданням для них постає наближення до бізнес-структур, тісна співпраця з ними, орієнтація на взаємовигідне співробітництво щодо розв'язання актуальних завдань шляхом здійснення наукових досліджень та розробок й широке їх впровадження у практику діяльності підприємств. Так, на думку науковців надважливим завданням організації інноваційної діяльності наукової сфери в Україні є розвинення зв'язків із виробництвом [3, с. 23].

Враховуючи недостатній рівень виконання науковими установами досліджень за кошти бізнесу (частка виконання науково-дослідних робіт за кошти організацій підприємницького сектору у 2017–2019 рр. становила близько 22 %, таблиця 1) важливо звернути увагу на зміну моделі діяльності організацій наукової сфери.

Таблиця 1

**Фінансування науково-дослідних робіт
виконаних науковими установами України, млн грн**

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2018 р., %
Кошти бюджету	4896,4	6222,7	6724,7	137,3
Власні кошти	1340,8	1610,0	1725,1	128,7
Кошти організацій підприємницького сектору	3007,8	3947,4	4035,7	134,2
Інші джерела	4134,3	4993,6	4769,1	115,4
Усього	13379,3	16773,7	17254,6	129,0

Джерело: розраховано за даними [4, с. 44].

Дослідна організація повинна пропонувати бізнесу рішення наявних проблем. Такі рішення можуть забезпечувати зниження операційних витрат, зростання продуктивності тощо. Новація має ефективно вирішувати нагальні потреби покупця [5, с. 17]. Отже, вимірами сучасної бізнес-моделі є ціннісна

пропозиція (товар, послуга, продукт, технологія тощо), алгоритм створення такої цінності, механізм формування доходу (прибутку) підприємства та орієнтація діяльності підприємства. Враховуючи те, що в ціннісній пропозиції має відобразитись споживач та особливості використання ним створених благ логічним буде формування нової моделі співпраці науки та агробізнесу.

Сільськогосподарськими підприємствами не здійснюються науково-дослідні розробки. Виходячи з того, що велика частина підприємств не мають в своєму розпорядженні значних фінансових ресурсів для придбання нових технічних рішень, відповідно ще не сформувався й ринок інновацій. Для забезпечення збалансованого розвитку аграрного сектору економіки необхідна розробка адекватної моделі активізації інноваційної діяльності з урахуванням інноваційних можливостей сільськогосподарських підприємств, підвищення мотивації всіх учасників аграрного ринку, сприяння процесу «дифузії інновацій», активному залученню держави до законодавчо-нормативного регулювання досліджуваної сфери. Доцільним є акцентування уваги на реалізації інноваційного підприємництва, спрямованого на створення інноваційних продуктів, технологій та надання послуг, передусім на основі адаптаційної здатності підприємства до зовнішніх впливів, виважених організаційно-управлінських підходів, що забезпечить у перспективі гарантований інноваційний розвиток.

Діяльність науково-дослідних установ спрямована на розробку затребуваних на ринку інновацій. Для аграрного сектору такими інноваціями є нові високоврожайні, стійкі до тривалих посушливих періодів та хвороб сорти; нові добрива та мікроелементи; удосконалені техніки та технології виробництва; нові сільськогосподарські машини та агрегати, способи обробітку, препарати; покращені системи захисту від шкідників, системи управління, способи зберігання продукції тощо. У більшості дослідна установа має великий набір готових рішень для впровадження на конкретному підприємстві. Окрім того вони мають можливість проводити дослідження та пропонувати рішення задач, які щоденно виникають в аграрному секторі. Переконані, що доцільно змінювати модель діяльності наукової сфери та формувати середовище співпраці для бізнесу, науки, освіти, держави, громадян.

Перший напрям змін передбачає реінжиніринг бізнес-процесів в самій науковій установі. Враховуючи те, що наукові установи готові проводити дослідження і пропонувати розробки, а бізнес зацікавлений в їх придбанні, але при умові забезпечення економічного ефекту, вважаємо, співпраця могла б здійснюватися на основі співфінансування або відрахування частини отриманого ефекту від використання новації її розробнику. Вигоди співпраці на таких умовах полягають в тому, що бізнес не витрачає кошти на розробки, які неефективні, а дослідники не пропонують рішення (новинки), які очікувано не забезпечують отримання економічного ефекту. Разом з тим від такої співпраці дослідники та установи отримуватимуть ресурси для проведення досліджень та конкретні замовлення на вирішення господарських ситуацій. Другий напрям змін

передбачає формування структур в яких тісно співпрацюють бізнес, освіта, наука, держава, громадські організації. Співпраця ринкових агентів щодо формування інноваційного середовища в аграрному секторі формуватиме кластерну модель розвитку. Кластер через зацікавлення різних суб'єктів підприємницької діяльності у ефективному функціонування економіки певного регіону дозволяє більш ефективно інтегруватися до такого об'єднання та прискорити виробництво конкурентоспроможної інноваційної продукції у сільськогосподарській галузі, яка споживатиметься не лише в країні, але і за її межами.

Висновки. Нині науковий сектор повинен бути зорієнтований на вирішення актуальних проблем економіки, її соціальної та екологічної складової, завдань розвитку підприємницького сектору. Тому, для ефективної взаємодії усіх учасників ринку необхідні нові форми співпраці у вигляді кластерних структур, інноваційних парків тощо. Також мають змінитися й господарські процеси в науково-дослідних установах через переосмислення створюваної ними цінності.

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. / Микитюк П. П. та ін. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.
2. Остервальдер А., Пінье І. Створюємо бізнес-модель. К. : Наш Формат, 2017. 288 с.
3. Про діяльність Національної академії наук України в 2020 році та завдання наступного періоду. *Національної академії наук України* : вебсайт. URL : <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2021/05/210520115732789-3997.pdf> (дата звернення 15.10.2021).
4. Наукова та інноваційна діяльність України за 2019 рік : статистичний збірник. / Відп. Кузнецова М. С., Державна служба статистики України. К. : ТОВ «Август Трейд», 2020. 100 с.
5. Розман А. Бізнес-модель підприємства роздрібної торгівлі. *Вісник КНТЕУ*. 2014. № 3. С. 15–34.

ПОДАТКОВИЙ БОРГ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ЙОГО ТЕНДЕНЦІЇ

Супруненко Р.В.,

здобувач освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Дема Д.І.,

к.е.н., професор,
Поліський національний університет

Вступ. В процесі розвитку економіки країни виникає безліч розрахункових операцій, які виникають між юридичними та фізичними особами, між державою та бізнесом. Одним із таких видів розрахункових операцій між державою та

фізичними і юридичними особами є розрахунки по сплаті податків та платежів до бюджетів. В результаті не своєчасної та повної сплати податкових платежів суб'єктами господарювання та фізичними особами до державного та місцевого бюджетів виникає заборгованість, яка утворює податковий борг. Податковий борг існує постійно, але зведення його до мінімуму покладено на контролюючі органи. При успішній взаємодії контролюючих органів з платниками податків податковий борг може мати тенденцію до його зменшення. Виходячи з цього, погашення податкового боргу, а іншими словами управління ним залишається досить актуальною проблемою, яка вимагає постійного дослідження

Дослідженню проблем податкового боргу надають уваги багато українських вчених. Результати цих досліджень відображені в наукових працях Головача А., Десятнюка О., Ємельянової О., Мацелик Т., Мулявки Д., Ільяшенко В., Онишка О., Пронози П. Ткаченко О., Угрин В., Юр'євої О. та ін. В цих роботах висвітлюються питання динаміки та структури податкового боргу, причини його утворення та зростання, правові питання його погашення через заставу та відчуження майна, реструктуризацію та списання безнадійного боргу. Значне зростання податкового боргу потребує пошуку нових методів співпраці з платниками податків та дослідження нових прийомів та методів управління ним.

Метою роботи є дослідження суті, стану, тенденцій існування та погашення податкового боргу України. В статті поставлені наступні завдання: розкрити сутність податкового боргу; визначити основні причини виникнення податкового боргу; провести аналіз структури та динаміки податкового боргу; визначити основні шляхи зменшення(погашення) податкового боргу в Україні. Об'єктом дослідження є процес утворення та погашення податкового боргу в Україні.

Теоретико-методологічною базою написання статті є нормативно-правові документи, що регулюють процес управління податковим боргом та наукові праці українських вчених в цій галузі. При проведенні дослідження використовувалися різні методи та прийоми. Вивчення стану податкового боргу проводилося за допомогою історичного методу дослідження; аналіз динаміки та структури податкового боргу вивчався за допомогою економіко-статистичних прийомів; визначення причин утворення податкового боргу було проведено на основі методів економічного аналізу; пошук шляхів зменшення та погашення податкового боргу здійснювалося шляхом абстрагування.

Результати дослідження. Досліджуючи проблеми заборгованості слід відмітити, що вона є різна та виникає між суб'єктами підприємництва, фізичними особа та державою при здійсненні різного роду господарських та інших операцій. Заборгованість, як правило, існує в двох формах: дебіторська (заборгованість перед підприємством, фізичною особою) та кредиторська (заборгованість підприємства юридичним і фізичним особам та державі). Одним із таких видів заборгованості є заборгованість платників податків щодо несвоечасної та неповної сплати податків та зборів до відповідних бюджетів. В

результати цього, виникає податковий борг. Станом на 1 жовтня 2021 року податковий борг мають 772,3 тис. суб'єктів господарювання [4]. В Податковому кодексі України наведено визначення податкового боргу: податковий борг – сума узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податків у строк, та непогашеної пені [5]. Причин виникнення податкового боргу багато. Основною з них, можна вважати недостатню кількість грошових коштів у платника податку на момент настання строку сплати податкового зобов'язання. Загальний податковий борг формується з податкової заборгованості платників податків по окремим податкам та зборам перед державним та місцевим бюджетам. В таблиці 1 наведено загальний податковий борг в Україні та по окремим податкам (табл. 1).

Таблиця 1.

Податковий борг в Україні в розрізі основних податків, 2016-2020 рр.

Рік (на початок року)	Загальний борг, млн грн	у тому числі							
		ПДВ		Податок на прибуток		Рентна плата		Інші податки	
		млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
2016	48819,5	20538,3	42,1	9508,3	19,5	9895,3	20,3	8877,6	18,1
2017	58680,7	24646,7	42,0	13298,6	22,7	14888,9	25,4	5846,5	9,9
2018	80984,5	32957,3	40,7	21778,8	26,9	16356,2	20,2	9892,2	12,2
2019	85650,4	39220,8	45,8	18917,7	22,1	16612,1	19,4	10899,9	12,7
2020	105223,5	49035,5	46,6	21247,4	20,2	16690,1	15,8	18250,5	17,4

Джерело: розраховано на основі [1; 2].

Дані табл. 1 показують, що за останні п'ять років податковий борг в Україні зріс більш ніж у два рази. Найбільшу заборгованість платники податків мають по ПДВ. Так, в 2020 році в структурі податкового боргу заборгованість по ПДВ становила 46,6%, до того ж спостерігається тенденція її зростання, як в абсолютному так фізичному вимірах. Заборгованість по сплаті податку на прибуток та рентній платі в структурі податкового боргу також має значний розмір, разом більше 40%. Таким чином, аналізуючи структуру податкового боргу в Україні слід відмітити, що його основу становлять три загальнодержавні податки. На долю інших чотирьох загальнодержавних та чотирьох місцевих податків і зборів в 2020 році приходилося 17,4%. Слід відмітити, що розмір податкового боргу постійно змінюється. Ці зміни відбуваються шляхом погашення боргу минулих податкових періодів, списання безнадійної податкової заборгованості, її реструктуризації та виникнення нового боргу (табл. 2).

Таблиця 2.

Динаміка податкового боргу в Україні, 2021 р

2021 р. (на початок місяця)	Загальна сума боргу	Сума списаної безнадійної заборгованості	Розстрочки	
			сума	кількість договорів
січень	103967,3	15105,5	6,5	3

лютий	101802,4	215,9	7,2	6
березень	101642,8	1956,9	112,1	107
квітень	102234,6	2442,2	134,2	184
травень	101929,5	3145,6	133,4	206
червень	101634,0	4740,2	118,2	199
липень	107073,1	4598,0	108,9	195
серпень	106800,1	5116,1	109,2	219
вересень	105327,9	5733,9	74,3	223

Джерело: [3].

В табл. 2 наведено динаміку управління податковим боргом в Україні протягом кількох місяців 2021 року шляхом списання безнадійної податкової заборгованості та шляхом реструктуризації. Порівнюючи суми відмітимо, що другий шлях для держави є більш вигідним, але його контролюючі органи ще не досить активно застосовують.

Висновки. Податковий борг є явищем характерним для ринкової економіки, яка в Україні розвивається та формується. Утворення та ріст податкового боргу вказує на недостатню роботу контролюючих органів з платниками податків та зборів. Виходячи з цього, контролюючим органам необхідно посилити податковий контроль за сплатою податків і зборів платниками податків та вивчати і запроваджувати досвід країн Європейського Союзу щодо адміністрування податкових платежів.

Список використаних джерел

1. Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади по забезпеченню погашення податкового боргу та попередження його зростання. URL: rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2017/6-4_2017/Zvit_6-4_2017.pdf (дата звернення 20.10.21).
2. Звіт про результати аудиту ефективності діяльності Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України та Державної митної служби України. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2020/34-3_2020/Zvit_34-3_2020.pdf (дата звернення 21.10.21).
3. Інформація про податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/506709.html> (дата звернення 18.10.2021 р.).
4. Інформація про суб'єктів господарювання, які мають податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/pereliki-/296361.html> (дата звернення 19.10.21)
5. Податковий кодекс України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 20.10. 21).

АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ПРИБУТОК ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пиршін М. І.,
аспірант,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Цаль-Цалко Ю.С.,
д.е.н., професор,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Основним завданням підприємств лісогосподарського комплексу в сучасних умовах розвитку України, і зокрема функціонування об'єднаних територіальних громад, які характеризуються загостренням економічних протиріч, - це нарощування обсягів виробництва за рахунок комплексного та ефективного використання продукції лісу. Крім одержання в процесі господарювання продукції лісу лісогосподарські підприємства відтворюють ліси, займаються їх захистом і охороною, ведуть мисливське господарство.

Ліси України належать українському народу, формують національне багатство і у своєму функціонуванні мають відігравати важливу роль у розвитку сільських територіальних громад. Це повинно відобразитися у зайнятості сільського населення, використанні створеного прибутку для розвитку інфраструктури сіл і селищ та фінансуванні соціальних витрат території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значущість ролі діяльності лісогосподарських підприємств для економіки держави, населення і територій на яких вони функціонують підтверджено результатами наукових досліджень, які наведені в працях Гарасим П.М. [1], Клим Н.М. [1], Дзюбенко О.М. [2], Дребот О.І. [3], Паляничко Н.І. [3], Данькевич С.М. [3], Жежкун І. М. [4; 8], Мороз Ю. Ю. [5], Цал-Цалко Ю. С. [5], Ейсмонт В. С. [5], Гайдучок Т.С. [5], Цегельник Н.І. [5], Торосов А.С. [8], Зуєв Є.С. [8], Шершун М. Х. [9], Шопоняк Х.М. [10], Барановська С.П. [10].

Проте, на даному етапі наукових досліджень висвітлюються, головним чином, окремі напрями поліпшення ефективності господарювання та перспектива розвитку лісогосподарського комплексу. Сьогодні важливо оцінити не тільки потенціал українських лісів, але й розробити підходи до ефективного використання створеного лісогосподарськими підприємствами прибутку для реалізації державних програм, цільового фінансування лісового сектору і розвитку сільських територіальних громад.

Мета - проаналізувати стан використання прибутку створеного лісогосподарськими підприємствами.

Завданням є вивчення потенціалу формування прибутку лісогосподарськими підприємствами; оцінка податкового навантаження на

прибуток який створюється господарською діяльністю підприємств лісового господарства і лісозаготівлі; розробка підходів до оптимізації розподілу прибутку з врахуванням особливостей розвитку сільських територій і лісового господарства.

Методика досліджень. Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження було використано методи: логічного узагальнення – для оцінювання стану створення і розподілу прибутку в лісогосподарських підприємствах; графічні – для наочного відображення динаміки розвитку підприємств в лісовій галузі; монографічні – при розгляді питань щодо впливу факторів на формування і розподіл прибутку та навантаження на нього державних обов'язкових платежів.

Результати досліджень. В умовах надання підприємствам реальної самостійності незалежно від форми власності і видів діяльності великого значення набуває реалізація їх власниками в процесі господарювання принципів самоокупності, самофінансування та самодостатності.

Основними показниками такого стану підприємств є додана вартість і прибуток (рис.1).

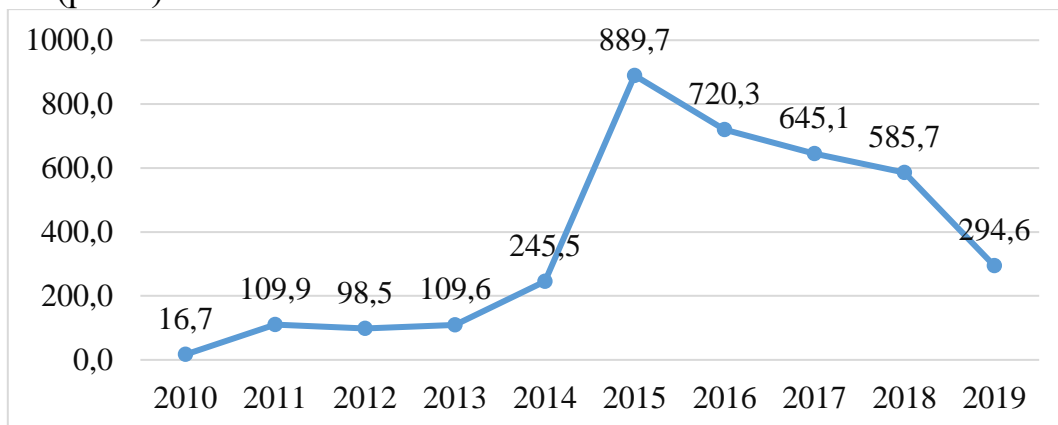

Рис. 1. Динаміка формування чистого прибутку на підприємствах лісового господарства і лісозаготівлі, млн.грн.

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України. URL.: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

У прибутках лісогосподарських підприємств відбиваються інтереси найманих працівників через формування їх доходів, пенсіонерів – внесків до соціальних фондів, держави і територіальних громад – доходів до бюджетів виходячи із податкового навантаження, власників - приріст активів бізнесу

Проведений аналіз свідчить що в сучасних умовах господарювання на прибуток лісогосподарських підприємств здійснюють навантаження:

- ціни на лісову продукцію (табл. 1);
- рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (табл. 2);
- податок на прибуток відповідно до положень Податкового кодексу України (табл. 3);

Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

- відрахування від чистого прибутку до державного Бюджету;
- витрати на охорону, захист та відтворення лісів.

Таблиця 1

Середня ціна реалізації одиниці лісової продукції в межах України грн за м³

Види круглого лісу	Роки		
	2018	2019	2020
Діловий кругляк	1346,0	1288,3	1205,8
• хвойних порід	1012,0	974,8	918,8
• листяних порід	2200,0	2314,5	2271,4
Паливна деревина	491,0	473,2	414,8
Усі види круглого лісу	874,0	867,7	817,7

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України. URL.: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця 2

Ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів для лісогосподарських підприємств Житомирської області

Найменування деревини	За 1 щільний куб. метр деревини, грн			
	ділової (без кори)			дров'яної (з корою)
	великої	середньої	дрібною	
Сосна	266,03	171,35	66,08	7,20
Дуб	699,03	334,04	112,28	11,76
Береза	38,03	33,98	25,79	8,99
Вільха	23,13	19,01	15,02	6,35

Джерело: узагальнено автором за даними Податкового кодексу України [6].

Таблиця 3

Податок на прибуток в лісогосподарських підприємствах Житомирської області, тис. грн

Найменування підприємств лісового господарства	2019			2020		
	створений прибуток	податок на прибуток	чистий прибуток	створений прибуток	податок на прибуток	чистий прибуток
Малинське	2493	602	1891	2585	678	1907
Коростишівське	436	76	360	256	46	210
Радомишльське	2053	448	1605	1807	625	1182
Новоград-Волинське	2594	1680	914	846	334	512
Баранівське	633	153	480	355	152	203

Джерело: узагальнено автором за даними Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства. URL.: <https://zt-lis.gov.ua/golovna.html>

Всі ці фактори створюють умови для нецільового використання доходів лісогосподарських підприємств, які на даний час необхідно було б направляти на

ефективний розвиток цієї галузі, або частково повертати їх через відповідні бюджетні програми лісорозведення. На жаль, податки лісогосподарські підприємства сплачують, а зворотній зв'язок виходячи з бюджетів держави і територіальних громад відсутній.

Щодо податкового тиску на лісогосподарські підприємства, то підтвердимо його реальну величину наступним розрахунком. Середня ціна реалізації 1 м³ лісової продукції хвойних порід в Україні у 2020 році становила 918,8 грн (табл. 1), повна собівартість цієї продукції за узагальненими розрахунками автора в межах 835,4 грн, з включенням в цю суму 266,03 грн. рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів (табл. 2). Відтак, 1 м³ деревини створює лісогосподарському підприємству 83,4 грн (918,58-835,4) прибутку.

Для лісогосподарських підприємств діє податок на прибуток 18 % [6] та відрахування від чистого прибутку 80 % [7]. Тоді, в розпорядженні лісогосподарських підприємств з кожного 1 м³ деревини залишається лише 13,68 грн. $(83,4 - [(83,4 \times 0,18) + (83,4 \times 0,82 \times 0,8)])$ чистого прибутку. В державний і територіальні бюджети від створеного прибутку надходить 69,72 грн. $(83,4 - 13,68)$, а також 266,03 грн. рентної плати, податок на доходи працівників, ЄСВ та інші податки.

При такому податковому тиску у лісогосподарських підприємств виникає ще необхідність виконання технологічних господарських процесів, які повинна фінансувати держава за рахунок бюджетних коштів та забезпечувати конкуренцію з тіньовим бізнесом в переробці деревини приватними особами.

В цій ситуації лісогосподарські підприємства повинні мати державну підтримку на відновлення лісів через бюджетні програми. Проте, лише 14 липня 2021 року на рівні Кабінету міністрів України було почуто цю проблему, і частина чистого прибутку (доходу), що відраховується державними лісогосподарськими, лісозахисними, іншими підприємствами, які належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів, до Державного бюджету була визначена у розмірі 50 відсотків [7]. Умовою для цього було встановлено необхідність спрямування лісогосподарськими підприємствами 30 відсотків (різниця між ставкою 80 % і 50 %) чистого прибутку (доходу) на придбання необоротних активів, необхідних для здійснення заходів з охорони, захисту, використання та відтворення лісів. Використання 30 відсотків чистого прибутку (доходу) підлягає щорічному державному фінансовому аудиту. В цій ситуації лісогосподарські підприємства не мають права використовувати створений прибуток на формування резервів відповідно з додатковими поточними потребами на лісорозведення та виконання державної цільової програми «Масштабне заліснення України» [11]. І тільки починаючи з 2022 року Кабінет міністрів України має в установленому порядку забезпечити належне фінансування заходів з охорони, захисту, використання та відтворення лісів.

Висновки. Розвиток лісового господарства має безпосередній вплив на функціонування сільських територій, виходячи із зайнятості населення,

створених доходів працівникам і прибутків державі та сплати податків. Такий підхід, потребує від держави упорядкування податкового навантаження на створені лісогосподарськими підприємствами прибутки.

Список використаних джерел.

1. Гарасим П.М., Клим Н.М. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів у бюджетній системі України. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. URL.: <http://ena.lp.edu.ua>.

2. Дзюбенко О.М. Підходи до економічного аналізу рентабельності лісогосподарських підприємств. *Вісник ЖДТУ*. 2018. № 1 (83). С. 9-14.

3. Дребот О.І., Паляничко Н.І., Данькевич С.М. Оподаткування лісогосподарських підприємств України у контексті збалансованого землекористування. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 2 (63). Ч. 2. С. 215-233.

4. Жежкун І. М. Лісоресурсні рентні платежі в Україні за умов значного коливання цін на продукцію необробленої деревини. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 1. т. 30. С. 88-93.

5. Мороз Ю. Ю., Цал-Цалко Ю. С., Ейсмонт В. С., Гайдучок Т.С., Цегельник Н.І. Бухгалтерський облік і аудит в управлінні лісогосподарським підприємством : підручник. Житомир : Рута, 2019. 372 с.

6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

7. Порядок відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 р. № 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2011-%D0%BF#Text>

8. Торосов А.С., Жежкун І.М., Зуев Є.С. Діагностика фінансового стану лісогосподарського підприємства в системі антикризового управління. *Лісовий журнал*. 2011. №1. С. 48-52.

9. Шершун М. Х. Ефективність функціонування лісогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки. *Економіка природокористування і охорони довкілля*. 2012. С. 209-214.

10. Шопоняк Х.М. Барановська С.П. Роль рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в сучасних економічних умовах України. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки : тези доповідей I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2017. С. 369-371.

11. Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів. Указ Президента України від 7 червня 2021 року № 228/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228/2021#Text>

БЮДЖЕТНІ ПРОГРАМИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Денисовець Ю. М.,
аспірант,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Мороз Ю.Ю.,
д.е.н., професор,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. В сучасних умовах використання фінансів державного і місцевих бюджетів, наявні інструменти контролю мають дуже низьку ефективність щодо забезпечення фінансової дисципліни і відповідальності.

Поліпшити ситуацію може комплексне застосування процесів формування і використання коштів бюджетних програм, інструментів бухгалтерського обліку, аудиту та аналітичних досліджень. Організація відповідного контролінгу бюджетних програм через прийоми обліку, аналізу і аудиту безперечно посилює синергетичний ефект забезпечення законного та ефективного використання бюджетних коштів. Тому проблема належної організації облікових, аналітичних і аудиторських елементів контролю за кожним об'єктом видатків бюджетних коштів щодо їх результативності є на сьогодні дуже актуальним.

Такі вчені, як Дорошенко О. О. [1], Кульпінська Л. К. [3], Гвоздь В. С. [3], Кульчицький М. І. [4], Перун З. В. [4], Левицька С. О. [5], Мигович Т.М. [8], Огонь Ц. Г. [9], Павлюк К. В. [10], Рубан Н. І. [11], Сукач О. [12], Третяк В. П. [13], Федченко Т.В. [14], Яцишин С. Р. [15], Хаблюк О. [15] здійснили вагомий внесок у розвиток обліку, аналізу і аудиту щодо визначення їх місця в забезпеченні оцінювання ефективності виконання бюджетних програм. Однак, досить низьким рівень відповідальності за використання бюджетних коштів на рівні держави і територіальних громад зумовлюють необхідність пошуку нових інструментів та поліпшення наявних, в сфері обліку, аналізу і аудиту для підвищення результативності їх контрольних функцій. Особливо необхідно звернути увагу на механізм визначення результативних показників бюджетних програм та оцінювання ефективності їх виконання.

Мета дослідження – на основі наявних інструментів бухгалтерського обліку, аналітичних досліджень і аудиту визначити їх місце в забезпеченні ефективності використання коштів бюджетних програм, попередженні негативних наслідків та підвищенні відповідальності за видатки коштів бюджетів. **Завдання дослідження** – обґрунтувати об'єкти бюджетних програм, оцінити стан контрольних функцій обліку, аналізу і аудиту в системі використання бюджетних коштів, визначити місце бухгалтерського обліку,

аудиту і аналітичних досліджень у формуванні інформації про виконання бюджетних програм.

Результати досліджень. Бюджети держави є основними документами щодо розподілу коштів на відповідні бюджетні програми. Під час застосування програмно-цільового методу використання бюджетних коштів відбувається повна взаємодія видатків державного і місцевих бюджетів з бюджетними програмами, якими передбачається виконання визначених завдань з відповідними показниками. Обсяги видатків бюджетів на формування бюджетних програм наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Видатки Зведеного бюджету України на формування бюджетних програм,
млрд.грн.

Види бюджетів	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Державний	684,9	839,5	985,9	1075,1	1288,1
в.т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	195,4	272,6	298,9	260,3	160,2
Місцеві	350,5	496,1	570,6	566,3	478,1
в т.ч. трансферти до державного бюджету	4,2	6,0	7,3	8,7	10,7
Зведений	835,8	1057,0	1250,2	1372,4	1595,4

Джерело: узагальнено автором за даними Міністерства фінансів України. URL.: <https://www.mof.gov.ua/uk>

Використання інструментів програмно-цільового підходу до управління бюджетними коштами направлено на підвищення ефективності видатків бюджетів відповідно до визначених завдань. Однак, результати контролю свідчать про існування в цьому питанні значних проблем (табл. 2).

Таблиця 2

Стан здійснення операції з державними і комунальними ресурсами України у
2020 році

Види порушень	Ресурси		
	державні	комунальні	Разом
Обсяги порушень, млн.грн.			
Недоотримано фінансових ресурсів	151056	577	151633
Незаконні витрати ресурсів	1207	966	2173
Нецільові витрати ресурсів	111	202	313
Недостачі ресурсів	154	8	162
Всього	152528	1753	154281

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби аудиту України. URL.: <https://dasu.gov.ua/>

Важливу роль у поліпшенні ефективності використання фінансових ресурсів держави і територіальних громад за програмами повинні відіграти облік, аналіз і аудит системи індикаторів визначених у відповідних бюджетних паспортах (табл. 3).

Характеристика бюджетних програм на прикладі Тетерівської об'єднаної територіальної громади

Завдання програми	Бюджет програми тис, грн.	Показники			
		затрат	продукту	ефективності	якості
Забезпечення виконання повноважень	7560	1. Кількість штатних одиниць – 30,5 2. Обсяг видатків для придбання обладнання та предметів довгострокового користування – 10,0 тис.грн.	1. Кількість отриманих листів, звернень, заяв, скарг – 1200 од 2. Кількість прийнятих нормативно-правових актів – 138 од	1. Витрати на утримання однієї штатної одиниці – 247,9 тис.грн.	1. Динаміка отриманих листів, звернень, заяв, скарг порівняно з минулим роком – 100 %
Зміцнення та поліпшення здоров'я населення	1031	1. Кількість штатних одиниць – 46,5, в т.ч. лікарських посад – 7,5	1. Кількість лікарських відвідувань – 24169 осіб	1. Середня кількість відвідувань на 1 лікаря - 3 222 осіб	1. Лікарські відвідування порівняно з попереднім роком – 109 %
Надання соціальних послуг	2204	1. Кількість установ – 1, 0. 2. Кількість штатних одиниць персоналу – 20,0. 3. Кількість штатних одиниць персоналу – 17,0	1. Чисельність осіб, забезпечених соціальним обслуговуванням – 99,0. 2. Чисельність осіб, які потребують соціального обслуговування – 103,0	1. Середні витрати на соціальне обслуговування 1 особи на рік – 22020 грн. 2. Кількість обслуговуваних осіб на одну штатну одиницю – 7,0 осіб	1. Відсоток осіб, охоплених соціальним обслуговуванням, до загальної чисельності осіб, які потребують соціальних послуг – 90,0 %

Джерело: узагальнено автором за даними Тетерівської об'єднаної територіальної громади . URL.: <https://teterivskagromada.gov.ua/pasporta-bjudzhetnih-program>

Паспорт бюджетної програми як документ повинен містити повну, чітку і репрезентативну інформацію про бюджетну програму і застосовуватися для здійснення моніторингу, оцінювання та контролю за ефективністю цільового використання видатків бюджету. Водночас, в цьому документі визначаються показники результативності програми, зокрема затрат, продукту, ефективності (економічності, продуктивності, результативності) та якості, які повинні стати об'єктами обліку, аналізу і аудиту. Вибір індикаторів оцінювання бюджетних програм не можливо здійснювати без чіткого забезпечення їх формування в обліку, можливості проведення аналізу та здійснення аудиту.

В обліковому процесі кожна бюджетна програма повинна бути представлена як інформаційний ресурс в фінансовому і управлінському обліку. У фінансовому обліку це відповідний аналітичний рахунок для формування на синтетичних рахунках і субрахунках витрат, продукту і результатів. Управлінський облік бюджетних програм повинен забезпечувати формування інформаційних ресурсів у бюджетному (плановому) і фактичному вимірі в аналітичному розрізі структури затрат, продукту, ефекту.

Економічний аналіз забезпечує оцінюванні виконання показників бюджетної програми за допомогою абсолютних та відносних показників у бюджетному і фактичному вимірі. До абсолютних показників можна віднести обсяги затрат, продукту і ефекту. Відносними показниками при оцінюванні виконанні бюджетних програм можуть бути економічність, продуктивність і результативність.

У процесі аудиту бюджетної програми у синтезованому вигляді розглядаються три категорії: економічність (мінімізація вартості ресурсів при відповідній якості); ефективність (співвідношення продукту і ресурсів); результативність (результати в порівнянні з цілями).

Висновки. Діючий підхід в організації обліку, аналізу і аудиту для оцінювання ефективності бюджетних програм не є досконалим і потребує пошуку нових і удосконалення наявних інструментів. Посилена увага до проблем використання бюджетних коштів дозволить сформулювати комплексну модель дій бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту з метою забезпечення ефективності видатків коштів державного і місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Дорошенко О. О. Методичні аспекти аудиту ефективності виконання бюджетних програм. *Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр.* / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: А. М. Мороз (відп. ред.) [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2010. Вип. 16. С. 227–233.

2. Концепція застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 року № 538 – р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text>

3. Кульпінська Л. К, Гвоздь В. С. Програмно-цільовий метод формування бюджету. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. №10. С.3 –10.

4. Кульчицький М. І., Перун З. В. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим методом. *Фінанси України*. 2005. № 2. С.78–83.

5. Левицька С. О. Інформаційне забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. *Фінанси України*. 2004. № 12. С. 7–22.

6. Методичні рекомендації щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм: Наказ міністерства фінансів України від 17.05.2011 р. № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text>

7. Методичні рекомендації щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм: Наказ Міністерства економіки України від 24.06.2010 р. № 742. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va742665-10>

8. Мигович Т.М. Оцінка ефективності виконання бюджетних програм. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2011. № 8.1. С. 282–285.

9. Огонь Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм. *Фінанси України*. 2009. № 7. С. 20–29.

10. Павлюк К. В. Оцінка виконання бюджетних програм: результативні показники. *Фінанси України*. 2005. № 2. С. 70–77.

11. Рубан Н. І. Концептуальні засади контролю за виконанням бюджетної програми. *Фінанси України*. 2006. № 8. С. 7–12.

12. Сукач О. Система економічних показників визначення результативності бюджетних програм місцевого рівня. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: економічні науки*. 2009. Вип. 22. Ч.2. С. 195-197.

13. Третяк В. П. Ефективність регіональних програм розвитку соціальної сфери. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 6. С. 174–182

14. Федченко Т.В. Оцінка ефективності виконання бюджетних програм у галузі охорони здоров'я. *Вісник ЖДТУ*. 2010. №3(53). С. 105-109.

15. Яцишин С. Р., Хаблюк О. Державний фінансовий контроль виконання бюджетних програм: форми та методи. *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». 2011. Вип. 9. Частина 1. С. 351-353.

МІСЦЕ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Недільська С. С.,
здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Швець Т. В.,
к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення вітчизняних підприємств капіталом для їх сталого розвитку зумовлює потребу у розвинутому

фондовому ринку. Наразі українські компанії з метою залучення капіталу виходять на IPO на Лондонську та Варшавську фондові біржі, послуги яких залишаються занадто дорогими і обтяжливими для вітчизняного емітента. Розбудова вітчизняного повноцінного фондового ринку з розвинутою ринковою інфраструктурою сприяла б розвитку усієї економіки України.

Сучасний стан фондового ринку України потребує об'єктивної оцінки щоб стати надійним базисом для вибудовування якісно нового, організаційно та технологічно розвинутого центру торгівлі капіталом, що забезпечить усіх зацікавлених суб'єктів необхідними операціями та послугами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості функціонування фондового ринку України широко висвітлюються у дослідженнях таких вітчизняних науковців, як Бас Ю.О., Дзямучич М.І., Лазарева О. О., Олексин І. І., Урбан О.А., Чиж Н.М. [5, 6] та ін. Наукові дослідження досить глибоко висвітлюють теоретичні та прикладні проблеми нерозвиненості фондового ринку України. Водночас, встановлення місця та значення фондового ринку України серед країн найближчого зарубіжжя дозволить виявити перспективні вектори його розвитку, що є метою даного дослідження. У межах мети, завданням дослідження стало виявлення ключових характеристик фондового ринку України та низки країн-сусідів, встановлення їх рейтингу за рівнем ринкової капіталізації.

Результати досліджень. Спираючись на постулати українського законодавства, фондову біржу можна визначити як установу, що забезпечує організаційні, інформаційні, юридичні, технічні та технологічні умови для збирання, обробки та поширення інформації щодо операцій з різноманітними фондовими інструментами, зокрема про їх попит, пропозицію, ринкову ціну та інше. У Положенні про функціонування фондових бірж № z0228-21 у редакції від 05.03.2021 р. визначено, що «основними засадами функціонування фондової біржі є:

- ✓ створення умов щодо конкурентного ціноутворення на цінні папери та інші фінансові інструменти шляхом зосередження попиту та пропозицій на їх купівлю-продаж;
- ✓ забезпечення функціонування фондової біржі на постійно діючій основі, а саме забезпечення протягом календарного року не менше 200 торговельних днів;
- ✓ забезпечення захисту учасників біржових торгів та інвесторів від зловживань шляхом встановлення вимог щодо допуску до торгівлі, застосування процедур нагляду, контролю та накладання санкцій за порушення» [3].

Таким чином, фондові біржі, передусім, формують умови для активного обертання капіталу в інтересах як капіталоотримувачів, так і інвесторів. Загалом, достатній розвиток фондових бірж в країні забезпечує відповідний розвиток усього фондового ринку цієї країни та її економіки.

Ступінь розвиненості фондового ринку традиційно оцінюють за показниками його ринкової капіталізації. Загальноприйнятим показником такої оцінки є рівень капіталізації фондового ринку, який визначається як відсоткове співвідношення загальної вартості цінних паперів, що обертаються на фондовому ринку країни до обсягу її ВВП. В свою чергу, окремо розглядається показник ринкової капіталізації країни у млрд дол. США, що показує приріст капіталу в країні за окремий період часу. При визначенні ролі і значення фондового ринку кожної з країн, окремої уваги заслуговують наявність та розвиненість окремих фондових бірж, де обертаються певні обсяги капіталів, які вимірюються показником ринкової капіталізації біржі (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ринкової капіталізації країн-сусідів України
та їх найбільших фондових бірж

Країна	Ринкова капіталізація, % до ВВП	Ринкова капіталізація, млрд дол. США	Найбільша фондова біржа в країні	Ринкова капіталізація, млрд дол. США
Чеська Республіка	237,1	730,98	Prague Stock Exchange	33,2
Казахстан	26,6	46,36	Kazakhstan Stock Exchange	62,74
Польща	45,9	351,12	Warsaw Stock Exchange	214,43
Туреччина	35,3	196,37	Istanbul Stock Exchange	168,87
Україна	3,40	4,41	Ukrainian Exchange	3,99
Росія	46,8	257,48	Moscow Exchange	841,35

Джерело: сформовано за даними TradingHours та CEIC [1, 2].

У табл. 1 наведено показники ринкової капіталізації України та країн її сусідів, серед яких привертає увагу високий обсяг ринкової капіталізації фондового ринку Чеської республіки (730,98 млрд дол. США) та Польщі (351,12 млрд дол. США). Поряд з цим слід відмітити вагомість фондових бірж Росії та Польщі, капіталізація яких в разі переважає капіталізацію інших бірж з наведеного списку, а у випадку Московської фондової біржі, – навіть капіталізацію усієї Росії. Це свідчить про надзвичайно великі обсяги капіталу, які обертаються на фондовому майданчику, які в тричі перевищують річний прирощений капітал усієї російської економіки.

З метою встановлення місця фондового ринку України серед країн-сусідів, здійснено рейтингову оцінку рівня ринкової капіталізації за інтегральним показником, який розраховано як середнє геометричне нормованих коефіцієнтів кожної з груп наведених фондових показників. Для обчислення часткових нормованих коефіцієнтів було використано формулу:

$$x_{ij} = \frac{p_{ij}}{p_j^{\max}},$$

де x_{ij} – нормований коефіцієнт по кожному з фондових показників для кожної країни;

p_{ij} – фактичне значення кожного з фондових показників кожної з наведених країн;

p_j^{\max} – еталонне (максимальне) значення фондового показника серед усіх з наведених країн.

Розрахунок інтегрального показника здійснювався за формулою:

$$R_i = \sqrt[m]{\prod_{j=1}^m x_{ij}},$$

де m – кількість показників, що використовувалися для рейтингу країни при оцінці рівня її капіталізації.

У результаті розрахунків (табл. 2) встановлено рейтинг ринкової капіталізації країн-сусідів України, на першому місці серед яких знаходиться Росія з найвищим рівнем капіталізації, за нею наступна – Чеська республіка. Україна, наразі, відображає найнижчі результати по рівню капіталізації фондового ринку, що є свідченням нагальної потреби у розробці ефективної стратегії його розвитку.

Таблиця 2

Рейтинг ринкової капіталізації країн-сусідів України
за інтегральним показником

Країна	Нормовані коефіцієнти			Інтегральний показник R_i
	Ринкова капіталізація, % до ВВП	Ринкова капіталізація національного фондового ринку	Ринкова капіталізація найбільшої фондової біржі	
Росія	0,197	0,352	1	0,4112
Чеська Республіка	1	1	0,039	0,3404
Польща	0,194	0,480	0,255	0,2872
Туреччина	0,149	0,269	0,201	0,2002
Казахстан	0,112	0,063	0,075	0,0809
Україна	0,014	0,006	0,005	0,0074

Джерело: власні дослідження.

З огляду на тривалий та затяжний характер процесів розвитку і оздоровлення фондового ринку в Україні, окремі науковці радять обрати шлях розвитку «з нульовим відліком», коли практично «з нуля» створюються усі елементи фондового ринку і закладається підґрунтя для його подальшої активної розбудови. Однак, існує інший вихід, коли завдяки вдалому впровадженню європейських стандартів можливо вдасться вдало запровадити на вітчизняному ринку найкращу практику фондових операцій, що сприятиме загальному розвитку економіки країни.

Висновки. Отже, належний розвиток фондових бірж, які формують умови для активного обертання капіталу здатен забезпечити відповідний розвиток усього фондового ринку країни та її економіки. За показниками ринкової капіталізації України та країн її сусідів виявлено, що найбільший обсяг ринкової

капіталізації фондового ринку має Чеська республіка (730,98 млрд дол. США) та Польща (351,12 млрд дол. США). У побудованому рейтингу ринкової капіталізації досліджуваних країн на першому місці знаходиться Росія з найвищим рівнем капіталізації, за нею наступна – Чеська республіка, а Україна відображає найнижчі результати по рівню капіталізації фондового ринку, що є свідченням нагальної потреби у розробці ефективної стратегії його розвитку.

Список використаних джерел

1. List of Stock Markets. *TradingHours*. URL: <https://www.tradinghours.com/markets>
2. Market Capitalization. *CEIC*. URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/market-capitalization>
3. Про затвердження Положення про функціонування фондових бірж. НКЦПФР; Рішення, Положення, Порядок від 22.11.2012 № 1688 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2082-12#n19>
4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
5. Олексин, І. І., & Бас, Ю. О. До питання проблем і перспектив розвитку біржової торгівлі в Україні. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*, 2021. (62), 101-107.
6. Урбан О.А., Дзямулич М.І., & Чиж Н.М. Особливості функціонування фондового ринку України в контексті євроінтеграції. *Економічний форум*, 2021. 1(2), 13-18. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-2>

АНАЛІЗ СТАНУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Гусар М.,
здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Стойко О.Я.,
к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Вступ. Розвиток споживчого кредитування в Україні в останнє десятиліття відбувається за впливу різних негативних макроекономічних чинників: незакінченого переходу економіки України до ринкової; періодичних фінансових і політичних криз; військового конфлікту на сході; пандемії коронавірусу тощо. Існуюча економічна нестабільність, зростання цін, низька середня заробітна плата не зменшує ринок споживчого кредитування, а навпаки,

спонукає фізичних осіб брати нові споживчі кредити для прийняттого задоволення власних потреб.

Аналіз стану споживчого банківського кредитування в Україні досліджували у своїх наукових доробках різні вітчизняні науковці: Беднарчук В. В., Блащук-Дев'яткіна Н. З., Вінниченко О. В., Виклюк М. І., Доценко І. О., Костюк В. А., Млінцова А. О., Сович І. В. та ін. Однак, урахування сучасних тенденцій споживчого кредитування, завжди залишає таке дослідження актуальним.

Метою дослідження є стану споживчого кредитування фізичних осіб в Україні.

Результати дослідження. Споживче кредитування будучи важливою складовою економіки країни залишається пріоритетним напрямком роботи більшості комерційних банків України і виступає як взаємопов'язаний механізм економічних, юридичних, організаційних процедур, що реалізується як єдиний комплекс взаємодії комерційного банку та фізичної особи щодо надання позиченої вартості у тимчасове користування з метою задоволення власних потреб. Від ефективності розвитку споживчого кредитування залежить економічна стабільність країни та добробут населення [1, с. 282].

Як справедливо зазначає Доценко І. О. «Такий вид банківського кредиту, як споживчий кредит, відіграє суттєву роль у задоволенні потреб, які виникають у населення, підвищенні його життєвого рівня, забезпеченні соціально-економічного захисту та розвитку, соціальної відповідальності кредиторів, зокрема банківських установ» [2, с. 110].

Динаміка зміни залишків споживчих кредитів наданих фізичним особам показана на рис. 1.

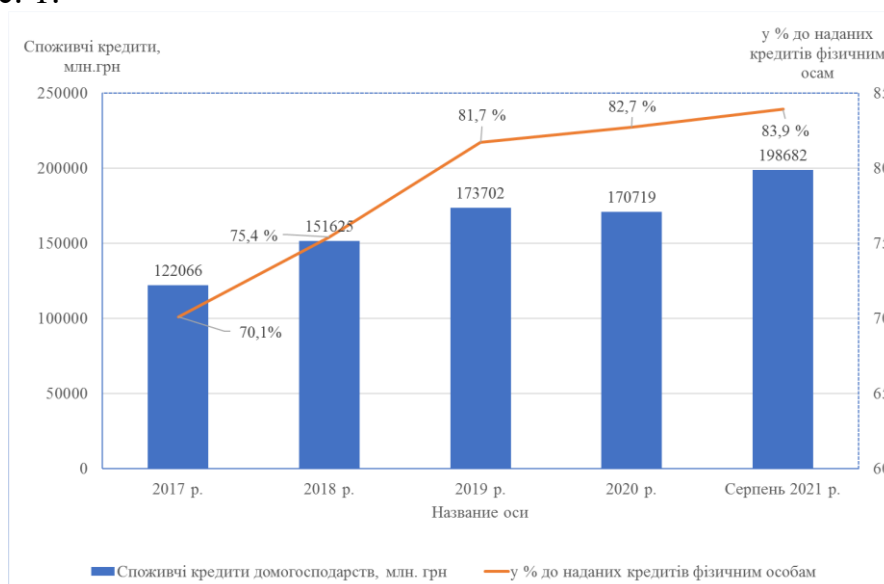

Рис. 1. Динаміка зміни залишків споживчих кредитів наданих фізичним особам за 2017-2021 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі даних НБУ [4].

Спостерігаємо, що залишки споживчих кредитів отриманих фізичними особами за станом на серпень 2021 р. дорівнюють 198682 млн. грн, що перевищує суму залишків споживчих кредитів на кінець 2020 р. на 27963 млн. грн чи на 16,4 %, а також більше від залишкової суми споживчих кредитів станом на кінець 2017 р. на 76616 млн. грн чи в 1,6 рази. Не можемо оминати той факт, що питома вага споживчих кредитів від всіх кредитів фізичних осіб, кожного досліджуваного періоду зростала: якщо на кінець 2017 р. вона дорівнювала 70,1 %, то на кінець серпня 2021 р. сягнула позначки в 83,9 %.

Такі показники досягнуті завдяки як і поступовому виходу комерційних банків з банківської кризи та зростанню довіри споживачів до банків, так і адаптації економіки країни до карантинних умов. Це надало можливість комерційним банкам відновити споживче кредитування.

Одним з найважливіших реальних факторів зростання споживчого кредиту в Україні, як вважають Костюк В. А. та Сович І. В., є вибір його учасниками валюти та термінів кредитування [3, с. 284].

Динаміка споживчих кредитів за валютою і термінами кредитування за 2017-2021 рр. показана в табл. 1.

Таблиця 1.

Динаміка і структура споживчих кредитів за валютою і термінами кредитування

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Серпень 2021 р.
Всього наданих споживчих кредитів (на кінець періоду), млн. грн	122066	151625	173702	170719	198682
- за термінами кредитування:					
а) до 1 року	42614	69734	89156	88391	109984
<i>у % до споживчих кредитів</i>	34,9	46,0	51,3	51,8	55,4
б) від 1 року до 5 років	45227	49171	59853	58937	66401
<i>у % до споживчих кредитів</i>	37,1	32,4	34,5	34,5	33,4
в) більше 5 років	34225	32719	24693	23391	22297
<i>у % до споживчих кредитів</i>	28,0	21,6	14,2	13,7	11,2
- за валютою кредитування:					
а) в національна валюта	93436	125413	158339	157589	189387
<i>у % до споживчих кредитів</i>	76,5	82,7	91,2	92,3	95,3
б) від 1 року до 5 років	28630	26212	15363	13130	9295
<i>у % до споживчих кредитів</i>	23,5	17,3	8,8	7,7	4,7

Джерело: сформовано авторами на основі даних НБУ [4]

Дані табл. 1 щодо термінів споживчого кредитування фізичних осіб показують, що найбільше кредитів на кінець аналізованого періоду було надано на термін до року та більше п'яти років, а на початку досліджуваного періоду ми спостерігали перевагу споживчих кредитів від 1 року до 5 років. Щодо даних, оприлюднених Національним банком України, то станом на кінець серпня 2021 р. споживчих кредитів на термін до року було надано на суму 109984 млн. грн.

(55,4 %), від 1 року до 5 років на суму 66401 млн. грн (33,4 %), а на термін від 5 років на суму 22297 млн. грн (11,2 %).

Відмічаємо той факт, що гривневі споживчі кредити, отримані фізичними особами за станом на кінець серпня 2021 р., дорівнюють 189387 млн. грн (95,3 % від всіх споживчих кредитів), що перевищує суму споживчих кредитів в національній валюті на кінець 2017 р. на 95951 млн. грн або в 2 рази. Споживчі кредити, отримані фізичними особами в іноземній валюті на кінець серпня 2021 р., становлять 9295 млн. грн (4,7 % від всіх споживчих кредитів). Як бачимо існує тенденція до зростання споживчих кредитів в національній валюті, та зниження в іноземній.

Висновки. Розвиток споживчого кредитування фізичних осіб динамічно розвивається і відіграє все більшу роль у забезпеченні приватного споживання. Залишки споживчих кредитів отриманих фізичними особами за станом на серпень 2021 р. становлять 198682 млн. грн, що більше від залишкової суми споживчих кредитів за станом на кінець 2017 р. на 76616 млн. грн або в 1,6 рази. Водночас спостерігається зменшення споживчих кредитів, наданих на довготерміновій основі, що може свідчити про незначне зростання довіри фізичних осіб до банківської системи України. Дослідження показали, що активізація комерційних банків у наданні споживчих кредитів населенню в іноземній валюті могла б бути джерелом прискореного розвитку споживчого кредитування в Україні.

Список використаних джерел

1. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Беднарчук В. В., Млінцова А. О. Споживче кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2020 № 4(2). С. 282-285.
2. Доценко І. О. Сучасні тенденції розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 792-798.
3. Костюк В. А., Сович І. В. Тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 283-287.
4. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення 12.10.2021).

ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ПОТОКІВ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ДП «РАДОМІЛК»

Пашун Н.,
здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Стойко О.Я.,
к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Вступ. Важливою ознакою платоспроможності підприємства є його здатність генерувати грошові активи. З огляду на те, що істотна частка вітчизняних підприємств є збитковою, виникає питання щодо неефективної їх діяльності. Така ситуація пояснюється нераціональним менеджментом формування доходів і витрат підприємства, зумовлене часовою та просторовою незбалансованістю грошових потоків. Відтак виникає потреба в удосконаленні фінансового управління підприємством у частині оптимізації надходжень та видатків грошових активів.

Проблему оптимізації вхідних і вихідних грошових потоків підприємств досліджують такі вітчизняні науковці: О. Гудзь, М. Дем'яненко, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, М. Малік, Н. Невмержицька, О. Непочатенко, А. Поддєрьогін, О. Ролько, О. Терещенко, В. Харченко та ін. Водночас, деякі питання формування потоків грошових активів розкриті недостатньо і потребують окремого дослідження.

Основний матеріал. Найважливішою функцією управління грошовими активами підприємства (на прикладі ДП «Радомілк») має бути підвищення їх ефективності за рахунок пошуку резервів збільшення вхідних грошових потоків (грошових надходжень). При цьому необхідно поставити ряд завдань, а саме:

- ✓ знайти та використати наявні резерви, що дозволять знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел поповнення грошових коштів;
- ✓ забезпечити взаємозв'язок грошових потоків за видами господарської діяльності;
- ✓ підвищити суми чистого грошового потоку та оптимізувати грошові надходження тощо.

Для забезпечення ефективності платоспроможності підприємства розробляється політика управління грошовими активами, яка полягає в оптимізації їх величини. У табл. 1 наведено управлінські рішення, які сприятимуть збільшенню вхідного потоку грошових активів ДП «Радомілк».

Таблиця 1

**Напрями оптимізації надходжень та видатків грошових коштів на ДП
 «Радомілк»**

Заходи	Збільшення потоку грошових коштів	Зменшення потоку грошових коштів
Коротко-строкові заходи	Продаж або здача в оренду необоротних активів. Раціоналізація асортименту продукції. Реструктуризація дебіторської заборгованості у фінансові інструменти. Використання часткової передоплати. Залучення зовнішніх джерел короткострокового фінансування. Розробка системи знижок для покупців.	Скорочення витрат. Відстрочка платежів за зобов'язаннями. Використання знижок постачальників. Перегляд програми інвестицій. Податкове планування. Вексельні розрахунки і взаємозалік.
Довго-строкові заходи	Додаткова емісія акцій і облігацій Реструктуризація підприємства – ліквідація або виділення в бізнес-одиниці. Пошук стратегічних партнерів. Пошук потенційного інвестора.	Довгострокові контракти, що передбачають знижки або відстрочки платежів. Податкове планування.

Джерело: складено на основі [4;7].

В контексті окреслених напрямів можна запропонувати заходи, спрямовані на прискорення залучення грошових коштів підприємства: надавати постійним покупцям знижки за умови дострокового внесення оплати за товар; використовувати факторинг; фінансувати придбання основних засобів на умовах лізингу; прогнозувати рух грошових потоків на наступний рік.

Оптимізація вхідних та вихідних грошових потоків ДП «Радомілк» являє собою процес вибору найкращих форм їхньої організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення господарської діяльності підприємства [5]. Основу оптимізації грошових потоків капіталу підприємства повинно складати забезпечення збалансованості обсягів позитивних і негативних їх видів [1]. У процесі дослідження виявлено, що на результати господарської діяльності ДП «Радомілк» негативно впливають як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки. Як зазначають дослідники А. Синельник, С. Павлова, М. Шпакевич, «негативні наслідки дефіцитного грошового потоку виявляються у зниженні ліквідності та рівня платоспроможності підприємства, росту простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини і матеріалів, підвищенні частки простроченої заборгованості по отриманих фінансових кредитах, затримках виплати заробітної плати (з відповідним зниженням рівня продуктивності праці персоналу), росту тривалості фінансового циклу, а в кінцевому рахунку – у зниженні рентабельності використання власного капіталу й активів підприємства» [6; 7]. Ці ж автори виокремлюють «несприятливі наслідки надлишкового грошового потоку, які виявляються у втраті реальної вартості тимчасово не використовуваних коштів

від інфляції, утраті потенційного доходу від не використовуваної частини грошових активів у сфері короткострокового їх інвестування, що в остаточному підсумку також негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства» [6; 7].

Засоби оптимізації дефіцитного грошового потоку визначаються короткостроковим чи довгостроковим характером цієї дефіцитності. Виходячи з ситуації, яка склалася на ДП «Радомілк» слід скоротити витрати на придбання надлишків запасів, встановивши мінімальний їх залишок для підтримання безперервного процесу виробництва, що в свою чергу вплине не лише на зменшення витрачання грошових коштів, а й на скорочення кредиторської заборгованості.

У процесі дослідження виявлено, що на діяльність ДП «Радомілк» впливають зовнішні некеровані чинники, а тому для оптимізації надходжень та видатків грошових потоків на підприємстві варто скористатися засобами імітаційного моделювання. Цей підхід, який називається методом Монте-Карло, дає змогу оцінити чутливість визначених показників з урахуванням різних варіантів до непередбачуваних змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Цей аналіз допомагає здійснити імітацію такої ситуації, яка дозволяє узгодити потреби господарюючого суб'єкта з необхідним обсягом грошових активів.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про нерепрезентативність отриманих даних, оскільки стандартне відхилення трьох із дев'яти показників значно вище середнього відхилення, а коефіцієнти варіації цих же показників вищі за одиницю. Відтак, імовірність здійснення прогнозу на підставі розрахованих у табл. 2 даних є досить низькою. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що імовірність одержання збитку у ДП «Радомілк» не перевищує 42 %.

Таблиця 2

Результати планування для ДП «Радомілк» за методом Монте-Карло

Показники	ЧД	ЧП	ЧДОД	ЧДП Д	ЧДФД	ЧРК	РГ К	РЧГП	КЕГП
Середнє відхилення	43039,7	145,266	5340,76	-5547,8	700,114	493,044	0,0253	0,0072	-0,2092
Стандартне відхилення	6795,055	28,6718	1246,22	1708,13	306,711	2176,08	0,0078	2,12491	0,49247
Коефіцієнт варіації	0,157879	0,19737	0,23334	-0,3079	0,43809	4,41356	0,3092	295,206	-2,3545
Мінімум	31328	95	3248	-8684	149	-4705	0,0113	-18,625	-1,8317
Максимум	54237	195	7459	-2866	1226	5508	0,0532	30,25	0,56273
Число випадків рентаб <0						0		210	
Число випадків КЕГП <0									290

Джерело: власні дослідження.

У результаті імітаційного моделювання розрахункові дані можна згрупувати у такий спосіб, щоб спрогнозувати розвиток подій за трьома схемами: песимістичною, оптимістичною і найімовірнішою (табл. 3). Водночас песимістичне передбачення означає економічне зростання підприємства з мінімальними темпами приросту, які були визначені за попередній період, оптимістичне – з максимальними темпами приросту, а найімовірніше – як ефект імітаційного моделювання.

Таблиця 3

Основні показники ефективності формування та використання грошових потоків у ДП «Радомілк»

Показники	Сценарії		
	Песимістичний	Оптимістичний	Найбільш імовірний
Чистий рух коштів, тис. грн.	-4678	4837	176,86
Чистий прибуток, тис. грн.	95	195	147,104
Рівень рентабельності чистого грошового потоку	-18,625	30,25	0,0072
Коефіцієнт ефективності грошових потоків	-1,8317	0,56273	-0,2092

Джерело: власні дослідження.

Одержані значення показників ефективності формування та використання грошових потоків у ДП «Радомілк» вказують на значні резерви щодо збільшення чистого руху коштів та підвищення рівня рентабельності чистого грошового потоку на підприємстві, оскільки показник за оптимістичним прогнозом перевищує аналогічний показник за найімовірнішим прогнозом у декілька разів.

Висновки та пропозиції. Здійснити стимулювання припливу грошових коштів ДП «Радомілк» можна за рахунок зовнішніх джерел фінансування: кредитів комерційних банків; кредитів на фінансування торгових операцій; розміщення цінних паперів і векселів; використання факторингового кредиту; короткострокової оренди. Запропоновані заходи з оптимізації потоків грошових активів сприятимуть збалансуванню величини вхідних та вихідних грошових потоків і дозволять одержати приріст чистого грошового потоку на досліджуваному підприємстві.

Список використаних джерел

1. Антонюк Н. А., Гулакова Т. В. Удосконалення науково-методичних підходів до управління грошовими потоками підприємства. *Економічні проблеми сталого розвитку* : матеріали Міжнар. наук-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф., Суми, 6-8 травня 2017 р. : у 2-х т. / за заг. ред.: О. В. Прокопенко, О. В. Люльова. Суми : СумДУ, 2017. Т.1. С. 223-225.

2. Гут Л. В. Грошові потоки в системі управління підприємства : теоретико-практичний аспект. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.*

Економічні науки. 2020. Вип. 1-2. С. 259-269.

3. Жаворонок А. В., Григорович Н. І. Управління дебіторською заборгованістю. *Молодий вчений*. 2017. № 6 (46). С. 419-422. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/6/95.pdf> (дата звернення: 24.05.2021).

4. Карпенко Л. М. Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. вип. 1 (52). С. 201-210.

5. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. вип. 1 (52). С. 245-249.

6. Синельник А. Управління грошовими потоками підприємства. Наука онлайн : *Міжнародний електронний науковий журнал*. 2019. №10. <https://nauka-online.com/ua/publications/ekonomika/2019/10/upravlinnya-groshovimi-potokami-pidpriyemstva/> (дата звернення: 24.05.2021).

7. Шпакевич А. М. Оптимізація грошових потоків підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/243.pdf> (дата звернення: 24.05.2021).

ПРОБЛЕМА БЛОКУВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ

Голіченко Д.В.,

здобувач освітнього ступеня бакалавр,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Науковий керівник: Безручук С.Л.,

к.е.н., доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Вступ. Світовий досвід свідчить, що основною рушійною силою економіки є підприємства, оскільки вони запобігають монополізації, сприяють розвитку ринкових відносин та швидко реагують на зміну ринку. Проте розвиток та функціонування бізнесу на сьогодні має багато перешкод на своєму шляху, що спонукає економічних аналітиків заглибитись в ці проблеми. Тому вивчення сучасних проблем розвитку підприємств в Україні набуває більших обертів [7].

На сьогоднішній день, все більшої актуальності набуває проблема блокування реєстрації податкових накладних, яка бере свій початок з 2017 року, з моменту коли було прийняте рішення про дозвіл припинення реєстрації ПН.

Варто відмітити значну кількість практичних рекомендацій і матеріалів щодо обліку розрахунків з ПДВ в професійній літературі, це зокрема праці О. Коваленко [6], О. Папиріної [10], Н Яновської [13], Л. Солошенко [12], В Карпової [4; 5], Н. Кузнецової [8], Н. Адамович [2] та інших. Вони мають особливу цінність, оскільки можуть бути використані платниками ПДВ –

юридичними і фізичними особами – для організації та ведення первинного, аналітичного та синтетичного обліку, а також для складання податкової звітності з ПДВ з метою подання її до контролюючих органів [9]. Проте питання і до цього часу залишається невирішеним.

На сьогодні, великою загрозою, в розвитку сталого бізнесу, постає проблема блокування реєстрації податкових накладних, яка набирає шалених обертів. Велика можливість потрапити до ризикової групи блокування, є не тільки у підприємств, які займаються махінаціями, але й у добросовісних підприємців.

При блокуванні податкових накладних страждають одразу дві сторони. З одного боку – це постачальник, репутація якого стає під загрозою, адже він підриває довіру майбутніх покупців і відноситься до групи сумнівних підприємців. Ще й до того, додається клопітка робота, у вигляді розблокування такої накладної, що забирає немало робочого часу та збільшує витрати. З іншого боку – це занепокоєний покупець, який втрачає частину свого податкового кредиту, до того часу, поки розблокують ПН, що в деяких випадках буває затяжним моментом.

Щоб запобігти проблему блокування, насамперед, потрібно впевнитись, що контрагент, з яким планує співпрацювати в майбутньому підприємство не відноситься до ризикової групи.

Важливим етапом уникнути неприємностей для покупця, що страждає найбільше, може слугувати додаткова умова в договорі, в розділі оплати. Головним моментом буде виступати обов'язкова оплата за товар, що здійснюється не в повному обсязі, за виключенням суми ПДВ. Надходження залишку суми за поставку буде перерахована в тому випадку, якщо ПН зареєструється у ЄРПН.

Якщо уникнути блокування не вдалося, постачальнику необхідно починати активні дії у ліквідуванні проблеми. В першу чергу, потрібно написати розгорнуте пояснення та прикріпити відповідні документи, які будуть підтверджувати нефіктивність поставки. Такими документами мають слугувати не тільки накладна та платіжне доручення, а й робочі файли, наприклад табель обліку використаного часу працівників, штатний розклад, наявність приміщень, договори перевезень, підтвердження наявності ресурсів для виконаної операції та інше [3].

Трапляється й таке, що після надання пояснення та копій документів в органи ДПС, не розблоковують накладну, схиляючись на те, що деякі з представлених документів оформленні юридично не правильно. Тоді найкращим вирішенням проблеми буде звернення до суду. Процедура оскарження в суді описано в Порядку розгляду скарги щодо рішення про відмову в реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затверджене постановою КМУ від 11.12.2019 р. № 1165. Платник податків може в одній своїй скарзі висловити всі рішення комісії ДПС про

відмову в реєстрації ПН, в порядку протягом 10 робочих днів з моменту винесення рішення про відмову. До скарги необхідно додати розширені пояснення та копії усіх підтверджуючих документів, перевіривши правильність їх складання з можливістю доповнення. Скаргу підписує та подає особисто платник податку або його уповноважений представник. Якщо скаргу підписує та подає вповноважений представник платника ПДВ, то до неї потрібно додати завірену копію документа, який засвідчує повноваження такого представника. В такому разі, шанси отримати позитивне рішення про відшкодування ДПС заподіяної платнику податків шкоди зростають [11].

Висновок. Програми оптимізації оподаткування, зниження податкового тиску не тільки в частині зменшення ставок податків, а й створення сприятливої податкової сфери для підприємств в остаточному підсумку дозволяє розвиватись самим підприємствам і призводить до розвитку України на більш стійкий шлях розвитку. Звичайно, тільки податкові реформи не можуть досягти сталого розвитку. Причиною цього, слугують блокування, що засновані на ризикованості платника податків, призводять до припинення економічної діяльності, що ще більше підриває національну економіку, тим самим ускладнюють життя підприємств, послаблюючи їх соціальну відповідальність.

Однак, блокування ПН не є критичним для закриття бізнесу. Адже, кожне підприємство може розробити свій алгоритм розблокування ПН, що дасть змогу, покупцям отримати свій податковий кредит.

За відсутності ефективних інститутів фірми можуть докладати зусиль проти ухилення від сплати податків та сприяти сплаті податків, застосовуючи практику КСВ [1]. Вчасним розблокуванням ПН можна зберегти відносини з клієнтами та стабільність фірми.

Список використаних джерел

1.ScienceDirect: Чи сприяє зростання корпоративної соціальної відповідальності твердим податковим платежам? Нові перспективи з квантильного підходу – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1057521921001873>.

2.Адамович Н. Заповнюємо «новенький» розрахунок коригування. Податки та бухгалтерський облік. 2016. № 20. – Режим доступу до ресурсу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/march/issue-20/article-16120.html>.

3.Блокування податкових накладних: що робити? – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/742235.html>.

4.Карпова В. «Компенсуючі» податкові зобов'язання за п. 198.5 ПКУ: загальна процедура. ТОВ "Інформаційно-аналітичний центр "ЛІГА", ТОВ "ЛІГА ЗАКОН", БУХГАЛТЕР & ЗАКОН. 09.11.2015. № 45 (401). – Режим доступу до ресурсу: http://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ008380.

5.Карпова В. «Компенсуючі» податкові зобов'язання за п. 198.5 ПКУ: документальне оформлення й облік. ТОВ "Інформаційно-аналітичний центр

"ЛІГА", ТОВ "ЛІГА ЗАКОН", БУХГАЛТЕР & ЗАКОН. 09.11.2015. № 45 (401). – Режим доступу до ресурсу: <http://bz.ligazakon.ua/ua/magazine/900401>.

6.Коваленко О. Нова форма податкової накладної – нові правила її заповнення. Все про бухгалтерський облік. 2017. №25. С. 3–8.

7.Крисак А.О. Сучасні проблеми розвитку малих підприємств в Україні – 2017. – с. 14.

8.Кузнецова Н. Розрахунок коригування до податкової накладної: заповнюємо порядково. – Режим доступу до ресурсу: <https://uteka.ua/ua/publication/Raschet-korrektirovki-k-nalogovoj-nakladnoj-zapolnyaem-postrochno>.

9.Облік розрахунків і звітність за податком на додану вартість щодо операцій, які не є господарською діяльністю платника податку – Режим доступу до ресурсу: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2019/5/4998>.

10.Папіріна О. ПДВ-документи: у вирі березневих змін. Бухгалтерія. 2017. №11. – Режим доступу до ресурсу: http://www.buhgalteria.com.ua/Hit_ua.html?id=5184.

11.Порядок розблокування податкових накладних 2021 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.hsa.org.ua/blog/poryadok-rozblokuvannya-podatkovyh-nakladnyh-2021/>.

12.Солошенко Л. «Умовні» ПЗ за п. 198.5 ПКУ (при неоподатковуваному/негосподарському використанні). Податки та бухгалтерський облік. 2016. № 64. – Режим доступу до ресурсу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/august/issue-64/article-20410.html>.

13.Яновська Н. Безоплатна передача: схоже, податківці знову хочуть два ПЗ з ПДВ. Податки та бухгалтерський облік. 2017. № 17. – Режим доступу до ресурсу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/february/issue-17/article-25588.html>.

ОЦІНКА ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Шевчук К.О.,

здобувачка освітнього ступеня магістр,
Поліський національний університет

Науковий керівник: Абрамова І.В.,

к.е.н., доцент,
Поліський національний університет

Вступ. Проблеми функціонування і розвитку дорожнього господарства України стали предметом досліджень багатьох вчених-економістів, зокрема таких, як О.О. Солодовнік, І.В. Богдан, О.В. Бойко, С.І. Гречан, І.В. Іголкін, Ю.В.

Коноваленко, О.І. Нікіфорук, К.В. Павлюк, , В.В. Юхименко. Пропозиції та рекомендації щодо підвищення ефективності роботи цієї галузі економіки розробляються групами експертів, що представляють як Європейський банк реконструкції та розвитку так і численні приватні консалтингові агенства, що працюють в рамках Програми підтримки імплементації Угоди про асоціацію та Національної транспортної стратегії [1], Національного інституту стратегічних досліджень [2; 3; 4; 5] тощо. Питання фінансової стійкості та платоспроможності в своїх працях висвітлювали Ковальов В.О., Панова Г.В., Грачов А.М., Мних Є. В., Федорович Р.В., Серединська В. М. Проте, недостатньо розробленими залишаються питання поліпшення функціонування підприємств державної системи дорожнього господарства в світлі їх реформування та підвищення ефективності діяльності. В цьому контексті важливим є оцінка реального стану показників платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості окремих підприємств галузі, зокрема об'їздодорів, з метою розробки стратегії їх реформування та удосконалення роботи.

Результати дослідження. Однією з найважливіших умов господарської діяльності підприємства на сучасному етапі розвитку економіки та в умовах політичної нестабільності є платоспроможність підприємства. Однією з вимог фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства є здатність підприємства в повному обсязі сплачувати свої борги.

На сьогоднішній день вчасне виконання зобов'язань визначає розвиток підприємств. Існування підприємства залежить від його платоспроможності.

Платоспроможність — це здатність підприємства погасити борги, які у нього виникли і які необхідно негайно погасити за рахунок готівки або готівки на банківському рахунку.

Для того щоб підприємство підтримувало свою платоспроможність, фінансова служба повинна забезпечити, щоб його чисті грошові активи відповідали потребам щоденних платежів (постачальникам, у бюджет, робітникам і службовцям, іншим кредиторам).

Оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства наведено в таблиці 1. Проаналізувавши оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства можна зробити такі висновки що, підприємство не спроможне сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення, за рахунок недостатньої кількості грошей на банківських рахунках або в готівці. Коефіцієнт покриття у 2019 році порівняно з 2018 роком зменшився на 0,21 і становить 0,35. Також в 2020 році порівняно з 2019 роком коефіцієнт зменшився на 0,02 і становить 0,33.

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2019 році порівняно з 2018 роком коефіцієнт зменшився на 0,18 і становить 0,26. В 2020 році порівняно з 2019 роком зменшився на 0,01 і становить 0,25. Це пов'язано із тим, що підприємство мало надзвичайно малу кількість грошових коштів та їх еквівалентів для розрахунків за поточними зобов'язаннями. Оскільки значення цього коефіцієнта

не відповідає нормативному значенню це означає що підприємство є неліквідним.

Таблиця 1

Оцінка ліквідності та платоспроможності ДП «Житомирський
 облавтодор»

Показник	2018	2019	2020	Відхилення			
				Абсолютне значення		Темп приросту %	
				2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Коефіцієнт покриття (або поточної ліквідності)	0,56	0,35	0,33	-0,21	-0,02	-36,7	-4,9
Коефіцієнт абсолютної (термінової) ліквідності	0,01	0,005	0,002	-0,005	-0,003	-50,00	-64,98
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,44	0,26	0,25	-0,18	-0,01	-42,07	-1,20
Частка оборотних коштів у загальній сумі активів	31,92	23,57	22,72	-8,35	-0,85	-26,16	-3,62
Частка запасів у оборотних активах	20,67	27,34	24,53	6,67	-2,81	32,25	-10,28

Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2019 році порівняно з 2018 роком становить 0,005. Також в 2020 році порівняно з 2019 роком коефіцієнт зменшився на 0,003 і становить 0,002. Оскільки значення цього коефіцієнта не відповідає нормативному значенню це означає що підприємство є неліквідним.

Отримані дані демонструють зниження частки основних засобів у загальній сумі активів. Якщо в 2018 р. частка основних засобів у загальній сумі активів склала 31,92, в 2019 р. – 23,57, а в 2020 р. – 22,72.

Частка запасів у оборотних активах в 2018 р. склала 20,67, в 2019 р. – 27,34, а в 2020 р. – 24,53%.

Фінансова стійкість підприємства - це такий стан фінансових ресурсів, їх розподілу і використання, який забезпечує збереження ніши міжнародного ринку, розвиток підприємства за рахунок росту прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого ризику зовнішньоекономічної діяльності.

Оцінка фінансової стійкості підприємства наведена в таблиці 1.2. Коефіцієнт фінансової автономії ДП "Житомирський облавтодор" знизився нижче граничного значення ($\geq 0,5$) у 2018 році та в 2019 року (-0,01 та -0,29 відповідно), що свідчить про повну залежність ДП "Житомирський облавтодор" за підсумками 2018 року та 2019 року від позикового капіталу. Це ж підтвердили і коефіцієнти фінансової залежності та концентрації позикового капіталу. Перший показник через значний від'ємний капітал станом на 31.12.2018 року по

31.12.2020 року неможливо розрахувати, а другий показник на звітні дати становив 0,60, 0,70 та 0,67 відповідно при нормативному значенні не більше 0,5.

Таблиця 2

Оцінка фінансової стійкості підприємства

Основний показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення			
				Абсолютне		Відносне	
				2018-2017	2019-2018	2018-2017	2019-2018
Коефіцієнт фінансової автономії	-0,01	-0,29	-0,28	-0,28	0,01	2800,00	-2,35
Коефіцієнт фінансової залежності (фінансування)	н.р.	н.р.	н.р.	-	-	-	-
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,60	0,70	0,67	0,1	-0,03	18,13	-4,70
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	0,06	0,05	н.р.	-0,01	-	-7,12	-
Коефіцієнт структури позикового капіталу	0,07	0,06	н.р.	-0,01	-	-11,74	-
Показник фінансового левериджу	н.р.	н.р.	н.р.	-	-	-	-
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	-0,87	-1,99	-1,96	-1,12	0,03	128,97	-1,68
Коефіцієнт стійкості економічного росту	н.р.	н.р.	н.р.	-	-	-	-
Коефіцієнт Бівера	-0,29	-0,37	0,02	-0,08	0,39	27,30	-105,92

Станом на 31.12.2019 року коефіцієнт структури довгострокових вкладень значно зменшилися порівняно із 31.12.2018 року (до 0,05 порівняно із 0,06), що свідчить про зменшення залежності ДП "Житомирський облавтодор" від зовнішніх кредиторів.

Проте, ще погіршує фінансову стійкість та платоспроможність підприємства і те, що окрім значної залежності від зовнішніх кредиторів, ці кредитори в основному є поточними, що підтверджує значення коефіцієнта структури позикового капіталу. Протягом 2018 – 2020 років цей показник не перевищував 0,15, тобто понад 85 % залучених коштів є поточними зобов'язаннями.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами у 2018 – 2020 роках був від'ємним (при нормативному значенні $\geq 0,1$), що свідчить про необхідність підприємства нарощувати розмір власного капіталу і скорочувати розмір зобов'язань.

Розрахований коефіцієнт Бівера (-0,29 станом на 31.12.2018 року, -0,37 станом на 31.12.2019 року) свідчить, що підприємство у 2018 – 2019 роках має незадовільну структуру балансу і перебуває на межі банкрутства.

Висновки. Отже, у 2018 році та 2019 році ДП "Житомирський обласдор" мало значні проблеми з фінансовою стійкістю (платоспроможністю). Тому під час санації підприємству потрібно вжити заходів зі скорочення позикового капіталу, зокрема поточної заборгованості, і нарощування власного капіталу, в тому числі за рахунок прибутку. Окрім того, підприємству доцільно провести оптимізацію структури необоротних активів, а також зобов'язань. Лише після цього, доцільним є нарощування обсягів господарської діяльності, що дозволить підприємству вийти на прибутковий рівень та вирішити проблему платоспроможності, стати інвестиційно привабливим.

Список використаних джерел

1. Оновлена Транспортна стратегія України. Напрями політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://mtu.gov.ua/files/strategy_ukr.pdf.
2. Механізми ефективного використання та розвитку транспортно-дорожнього комплексу України. – К. : НІСД, 2014. – 60 с. 3. Інвестиційні механізми структурних трансформацій у транспортній галузі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/995>.
3. Стратегія реформування та розвитку дорожньої галузі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.slideshare.net/Ministerstvo/ss-55540916>.
4. Бойко О.В. Державно-приватне партнерство в системі інвестиційних форм розвитку інфраструктури ринку транспортних послуг: зарубіжний і вітчизняний досвід / О.В. Бойко, І.В. Дідовець // Держава та регіони. – 2018. – № 2. – С. 21–28.
5. Актуальні питання реалізації програм фінансової допомоги ЄС в Україні / [С.М. Іванов, К.В. Клименко, М.В. Савостьяненко] // Фінанси України. – 2017. – № 9. – С. 87–111.
6. Лахтіонова Л.А. Аналіз платоспроможності та ліквідності об'єктів підприємницької діяльності: монографія/ Л.А.Лахтіонова. – К.:КНЕУ, 2010. – 657с.
7. Мних Є. В. Фінансовий аналіз: навч. посібник /Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536 с.

Наукове видання

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»
(м. Житомир, 27 жовтня 2021 р.)**

Літературне редагування та комп'ютерна верстка:

АБРАМОВА Ірина

За додатковою інформацією звертатись за адресою:

Поліський національний університет,
Бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008

Поліський національний університет, 2021
10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7
Тел.: (0412) 22-85-97
Факс: (0412) 22-14-02